

Inhoud:

De Poppelse Marchandies (vervolg)	blz. 1
Lintworm van het St. Antoniusgilde in Weelde	blz. 13
Pastors rapporteren over de Eerste Wereldoorlog	blz. 15
Plaatsnamen in Weelde (vervolg)	blz. 23
Actua	blz. 32

De Poppelse Marchandies (vervolg)

Door Jos Nooyens

Links naast het café werd het schuurtje, dat deels als pakhuis voor de tram fungeerde, omgebouwd tot 'de Poppelse Bazaar' en de dorstige reiziger kon terecht in het café dat uitgebreid werd met een modern stoepterras. Aan de reclame te zien is er keuze uit verschillende biermerken. Omdat Gusta Botermans mij vertelde dat op 1 mei het dak van de locomotieven door het ijverige, socialistische trampersoneel met brem en groen en rode bloemen werd getooid, zoals men ziet op de foto, mag men aannemen dat deze foto werd gemaakt op dinsdag 1 mei 1934. Wanneer de fotograaf in Poppel uit de tram stapte, werd die begeleid door Staf Botermans. Die nam hem mee naar alle plaatsen die Poppel sierden. Als tram of bus voor de lens van de fotograaf kwam, was dat liefst met als achtergrond het familiecafé Botermans.

Lang voordat de 'marchandies' in de drie dorpen verscheen pendelde Jan Stadts (1827-1892) al met paard en huifkar vanuit Poppel naar Turnhout en Tilburg. Als de eerste bode die kleingood transporteerde tussen de twee steden, is Jan de stichter geweest van 'Familie Stadts Vervoerbedrijf'. Het bedrijf was zeer bekend in Poppel en omstreken.

Mia en Rosetta Appels overhandigden mij twee documenten (1933-1934), waarin bode Brok-Stadts zich verbindt tegenover ondergetekende Madame Appels, hun grootmoeder, om haar wekelijks met haar koopwaren naar de Turnhoutse markt te voeren en omgekeerd. De veiligheidsgordel was toen nog niet uitgevonden en zo namen een 20 à 30 Poppelse en Weeldse marktgangers 's zaterdags plaats op enkele wankel houten banken van Brok zijn vrachtwagen. De breekbare koopwaren lagen beschermd tussen de voeten. De prijs van de rit, berekend volgens het geschatte gewicht van de koopwaren en bij mondeling akkoord, was veel goedkoper dan met de tram.

Tusschen de ondergeteekende ten eenre: Arnoldus BROK-STADT, voerman te Poppel,

En de ondergeteekenden ten andere. 1° Waduwe HUYBS-VAN DE WOUWER, van Weelde; 2° Louisa VAN LOON, van Weelde; 3° Appolonia OOMS, van Weelde; 4° Frans COOLEN, van Weelde; 5° Waduwe Anna VAN GILS, van Weelde; 6° Anna BAX, van Weelde; 7° Cato VAN LOON, van Weelde; 8° Anna SEVEREYNS, van Weelde; 9° Cornelius VERHAEREN, van Weelde; 10° Elise VAN LOON, van Weelde; 11° Jan MERTENS, van Weelde; 12° Jozef MOESKOPS, van Poppel; 13° Adriana MAES, van Poppel; 14° Jozef en Trien VAN DE POL, van Poppel; 15° Louisa VAN ROEY, van Poppel; 16° Madame APPELS, van Poppel; 17° Harel STEYAARDE, van Poppel; 18° Frans en vrouw Frans POPPELIERS, van Poppel; 19° Jan REMEYNE, van Poppel; 20° Jan HENDRICKX, van Poppel; 21° Vrouw, KOOYEN-BLUKENS, van Poppel; 22° Frans en Maria MOONEN, van Poppel; 23° Jef en Lisa Maria HUYBS, van Poppel; 25° Christina SCHELLEKENS, van Poppel; 26° Jan van Poppel; 27° Jaak VLAEMINCX, van Poppel; 28° Cornelia *Christina Coolen van Weelde, 29° Maria van Poppel, 30° Maria van Poppel.*

1° De ondergeteekende ten eenre verbindt zich tegenover den ondergeteekenden ten andere, die het aannemen wekelijks, met zijn vrachtauto hunne koopwaren naar de Turnhoutsche markt te voeren; dit vervoer zal geschieden van Poppel en Weelde naar Turnhout en omgekeerd;

2. De ondergeteekende zal geen andere personen op zijn vrachtauto toelaten dan de ondergeteekende ten andere, zoodat het voertuig uitsluitelijk voor het vervoer van deze zal voorbehouden blijven, als begeleiders van hunne koopwaren;

3. De vervoerprijs zal geregeld worden volgens het gewicht der vervoerde koopwaren en bij mondelingsch akkoord;

4. Deze overeenkomst zal aanyang nemen den derde November 1933 om te eindigen op derde November 1934;

5. Indien ondergeteekende ten eenre iemand op zijn vrachtauto toelaat buiten de ondergeteekenden ten andere zal hij aan ieder dezer eene vergoeding van 10 franken betalen;

Zie heeren

Tusschen de ondergeteekende ten eenre : Arnoldus BROK-STADS, voerman te Poppel,

En de ondergeteekenden ten andere. 1° Weduwe HUYBS-VAN DE WOUWER, van Weelde ; 2° Louisa VAN LOON, van Weelde ; 3° Vrouw Alfons OOMS (Appolonia,) van Weelde ; 4° Frans COOLEN, van Weelde ; 5° Vrouw August VAN LOON (Cato,) van Weelde ; 6° Anna SEVEREYNS, van Weelde ; 7° Anna BAX, van Weelde ; 8° Cornelius VERHAEREN van Weelde ; 9° Eliza VAN LOON, van Weelde ; 10° Franciscus MOESKOPS, van Weelde ; 11° Theresia COOLEN, van Weelde ; 12° Adriaan BAX, van Weelde ; 13° Weduwe Anna VAN GILS, van Poppel ; 14° Joseph MOESKOPS, van Poppel ; 15° Maria MOESKOPS, van Poppel ; 16° Adriana MAES, van Poppel ; 17° Joseph VAN DE POL en vrouw Catharina, van Poppel ; 18° Louisa VAN ROOY, van Poppel ; 19° Madam APPELS, van Poppel ; 20° Karel STIJAARTS, van Poppel ; 21° Frans en vrouw POPPELIERS, van Poppel ; 22° Anna HENDRICKS, van Poppel ; 23° Jan REMEYSEN, van Poppel ; 24° Miens STABELS, van Poppel ; 25° Cornelia STABELS, van Poppel ; 26° Jan HENDRICKX, van Poppel ; 27° Christina SCHELLEKENS, van Poppel ; 28° Jan VAN ROOY, van Poppel ; 29° Jan HENDRICKX-WOLTERS, van Poppel ; 30° Jaak VLAEMINCKX, van Poppel ; 31° Vrouw KOOYEN Henrika, van Poppel ; 32° Joseph en Liza BRUURS, van Poppel ;

Is overeengekomen als volgt :

1. De ondergeteekende ten eenre, verbindt zich tegenover den ondergeteekenden ten andere, die het aannemen, wekelijks, met zijn vrachtauto hunne koopwaren naar de Turnhoutse markt te voeren ; dit vervoer zal geschieden van Poppel en Weelde naar Turnhout en omgekeerd ;

2. De ondergeteekende zal geen ander personen op zijn vrachtauto toelaten dan de ondergeteekende ten andere, zoodat het voertuig uitsluitelijk voor het vervoer van deze zal voorbehouden blijven, als begeleiders van hunne koopwaren ;

3. De vervoerprijs zal geregeld worden volgens het gewicht der vervoerde koopwaren en bij mondelingsch akkoord ;

4. Deze overeenkomst zal aanvang nemen den tienden November 1934, om te eindigen den tienden November 1935 ;

5. Indien ondergeteekende ten eenre iemand op zijn vrachtauto toelaat buiten de ondergeteekenden ten andere zal hij aan ieder dezer eene vergoeding van 10 franken betalen ;

Zie bijl.

Met Willem Brok uit Goirle, die huwde met Mieke Stadts, groeide het bedrijf als een stevige concurrent voor den tram. In 1939, na het overlijden van Mieke, hertrouwde Willem met Melanie Stadts. Haar broer Jan was als vrijgezel overal inzetbaar als medewerker in het bedrijf. In 1924 werd de huifkar vervangen door de eerste vrachtwagen. Later volgde een tweede en in 1930 werd een oplegger, speciaal voor veevervoer aangeschaft. Die werd bestuurd door Melanie.

Bij het bombardement op Poppel op 11 mei 1940 werd hun bedrijf bijna volledig plat gelegd. In hun woonhuis, thans slagerij Schoofs en bakker Gatzen, vond Catharina Verhaegen haar dood en waren de verwondingen die Willem Brok opliep zo zwaar dat ze hem voor de toekomst onbekwaam maakten om een vrachtwagen te besturen. Zijn vrouw Melanie verloor het zicht uit één oog. Toen uiteindelijk de muren van de oorlogsruijn werden neergehaald was dat het einde van bode Brok-Stadts.

In 1928 investeerde de Poppelse Gust Peeters, met als werkend vennoot L. Van Beurden (dikke mus), nog fors in een snelle pakjesdienst tussen Turnhout en Tilburg maar dat werd geen succes. Aan het gemeentehuis splitste het spoor in twee, rechts naar de Mierdsedijk en links naar de Tilburgseweg. Op de spie tussen de Joelestraat en de Boulevard lag de grote rangerwissel. Deze strekte zich uit van het terrein, nu bebouwd door de KBC bank, tot aan de parking van het Chinees Restaurant.

Dit was tevens het eindpunt en daar diende de locomotief te gaan manoeuvreren om terug aan de kop van zijn konvooi te geraken voor de terugreis. Allerlei goederen werden daar gelost en geladen. Er was een speciaal oplopende laadberm om dieren in de speciale veewagens te stouwen. Schaapherder De Buysen van de Boerenbond kwam zelfs op tijd en stond met een kudde slachtschapen naar de wissel om ze daar te laden.

In de jaren tussen 1906 en 1920 was de tram de voornaamste vervoerder van meststoffen, kolen, bakstenen en bouwmaterialen. Ook de plaatselijke landbouwproducten werden geladen en verzonden.

Flor Botermans die wat verderop langs de Tilburgseweg een betonfabriekje en een handel in bouwmaterialen uitbaatte kreeg het voor mekaar om het spoor vanaf de wissel een paar honderd meter te verlengen tot in zijn magazijn, en dat was het verste punt dat de tramlijn langs de Tilburgseweg ooit zou bereiken.

Immers de trambazen die vanuit Turnhout bijna rechtlijnig van kerktoren tot kerktoren de spoorweg hadden laten aanleggen, verkozen nu niet rechtlijnig deze wissel met Goirle te verbinden, maar een omweg te maken langs Tulderheide-grens.

Wij volgen nu den tram die aan het gemeentehuis rechts de Mierdsedijk op draait. Op de Dijksebrug, waar nu een rood fietspad de bedding van het tramspoor perfect volgt, lag vroeger een ijzeren spoorbrug over de Aa die met een smeedijzeren reling van de rijweg was gescheiden. Op weg naar school hebben wij meermaals nieuwsgierig toegekeken als de locomotief daar stopte om water te tanken, wat altijd gepaard ging met veel gesis en stoomverlies. Aan een tweede identieke reling langs de waterkant was een lange stalen buis bevestigd die langs de onderkant in het water van de Aa afdaalde en aan de bovenkant met een ruime boog boven het dak van de locomotief uitstak. In mijn geheugen zie ik boven de reling een gietijzeren schijf met een doorsnee van ongeveer 20 cm die op of tussen de buis was gemonteerd. Leden van de stoomgroep Turnhout veronderstellen dat die schijf uit twee kamers bestond, en dat, gekoppeld aan een stoomdrukleiding van de locomotief, het geheel een 'met stoom aangedreven waterpomp' mag worden genoemd. In een dikke straal zag men het water neerstromen, dat met een verlengde trechter links en rechts in de watertanks van de stoomketel werd gevoerd.

In 1924 werd de Villa Diana opgebouwd, een Engels prefab kijkhuis dat in 1913 op de Expo in Gent had gestaan en na de oorlog aan de Mierdsedijk (nu familie Van Heyst) neergezet. Later werd het weer afgebroken voor verhuis naar Goirle. Een postkaart van toen geeft een goed beeld van hoe de tramrails op een verhoogd bed van sintels evenwijdig liepen met de lager gelegen weg.

Boven de voordeur van het huis op de volgende foto uit 1926 staat in gouden letters geschreven: "Domein Pannenhoef", wat nog eens herhaald wordt in gietijzeren letters op een bord van de spoorweg die hier een halte had. Gelegen aan de ingang van de Pannenhoefdreef, was dit huis (nu de Gordijnschuur) het bureelhuis van het 'Kempisch landbouwbedrijf de Pannenhoef', eigendom van Martin Verbeek die in 1919 het domein kocht van Senator Arthur Verhaegen.

Waarom men het tramspoor vanaf de wissel Boulevard niet langs de Tilburgseweg verlengde met 8 km tot in Goirle maar een omweg liet maken van 20 km langs Tulderheide, Esbeek en Hilvarenbeek om naar Goirle te trammen, roept vragen op.

In de Esbeekse steenbakkerij, die toentertijd vragende partij was om de tramspoorlijn langs hun bedrijf te laten komen, had Arthur Verhaegen, die hetzelfde wenste voor zijn ontginningsgronden in Poppel, een goede bondgenoot. Als senator en goede vriend van de eerste directeur-generaal van de NMVB heeft hij voorzeker zijn politieke invloed laten gelden in Brussel. Zo kwam de tramspoorlijn op de strook grond, die de senator bereidwillig ter beschikking stelde, op de grens van zijn domein. Krom is niet om, als men maar weet waarom.

Het bureelhuis, geschilderd in rood, wit en groen motief, eigen aan alle gebouwen van de Pannenhoef, is mijn geboortehuis. In mijn jonge jeugd heb ik de 'marchandies' daar meerdere malen zien manoeuvreren op de wissel die voor het meststoffenkot lag. Dit meststoffenmagazijn, links van het huis, met twee afhangen, een zolder en een vloer van gestampte leemaarde, was ons geliefd speelterrein.

En ik zie ze als het ware nog bezig, de werkmannen van de Pannenhoef, die – op en neer de loopplank – met houten kruiwagens kaïniet of patentkali (potas) losten vanuit een open, half hoge goederenwagen en die dan uitkieperden in een hoek van het magazijn, tegen de door het zout uitgevreten muur. Om een zak phertifos van 100 kg. Of twee zakjes metaalschuim van 50 kg. Handig van de te lage laadvloer van de wagen op de gekromde rug te krijgen gelegd, zetten de mannen zich schrap in een gat in de grond met twee treden. Na die hindernis stapten ze dan nog een twintigtal meter eer zij hun last in het magazijn konden afwerpen.

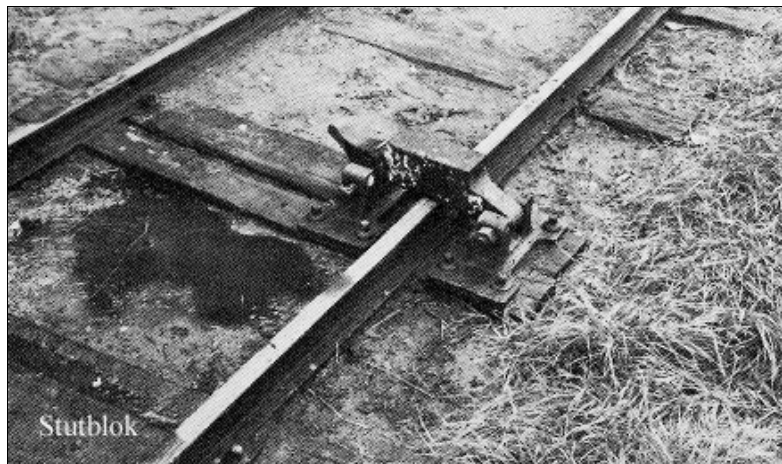
Uiterst links op de foto staat een houten elektriciteitspaal nog zonder draden, voor enkele stapels op maat gezaagd mijnhout. De dennenstammen, gerooid in de bossen van het domein, werden met paardenwagens naar de wissel gebracht en daar door gespecialiseerde zagers op maat gezaagd. Meestal werd het mijnhout recht van de zaagbok in de half hoge wagons op de wissel geladen of naar soort netjes gestapeld om op afroep geleverd te worden aan de steenkoolmijnen in Limburg.

Toen ik in de jaren dertig als kind tram speelde op de wissel, met het perron en een goederenwagon als stuurhut en als een echte machinist aan het remwiel draaide, had ik er geen idee van dat ik in 1948 diezelfde wissel mee zou helpen opbreken.

Immers, toen de wissel werd aangelegd was in een notariële akte bepaald dat, indien de spoorlijn zou ophouden te bestaan, de hele wissel, met rails en bielzen eigendom zou worden van de eigenaar van de grond.

De spoorstaven werden ter plaatse door Kees van 't smidje op weidepaallengte doorgebrand, en de rest zoals de wisseltrekker en de hond (stutblok) werd als oud ijzer van de hand gedaan.

Waar nu de Tulderheideweg naar de grens leidt lag vroeger het tramspoor met de derde wissel aan het ouderlijke huis Devue. Die werd vooral door de Boerenbondhoeve gebruikt.

De wissel lag zowat op de koer van deze typische B.B. werkmanswoning, en de rechterkant van het gebouw was oorspronkelijk ook een kunstmest opslagruimte. Die was langs de koerkant toegankelijk via een dubbele gemetste trap en langs de tramweg door een schuifdeur. De vloer van aangestampte aarde lag \pm een meter boven niveau. Waarschijnlijk om het lossen en laden op boerenkarren te vergemakkelijken. De gronden links en rechts van de Mierdsedijk, vanaf Tulderheideweg tot aan de grens werden pas rond 1920 in cultuur gebracht. De tramweg met wissel vlakbij was daarvoor van groot nut. Vele wagons straatmest uit de grote steden werden aangevoerd en als goedkope bemesting aangewend om de humusarme gronden te verrijken. Als jonge gasten waren wij erop uit om mee te helpen bij het lossen en het verspreiden op de akkers omdat men er de vreemdste dingen en nog bruikbaar speelgoed in kon aantreffen.

Niet alleen de Boerenbond maar ook de Pannenhoef had baat bij die wissel en getuige daarvan is het kalikot dat er nog steeds staat, wat verderop. Daar werden destijds tramwagons met meststoffen gelost die vanaf de wissel met twee paarden er naartoe getrokken werden.

Op de plaats aan Tulderheide-grens, waar het Nederlandse aardgas nu al vele jaren België binnenstroomt langs een indrukwekkende installatie van Distrigaz, kwam in 1909 het 'emplacement Poppel – Esbeek' klaar. Langs beide kanten van de grens werd een terrein afgebakend met daarop een wissel met omloopsporen en behuizing voor douane en trampersoneel.

Het gebouwtje op Belgisch grondgebied herinner ik mij nog levendig want op een dag, ik denk in 1937, vroeg Hein Van Gool (oudste zoon uit ons café en buurtwinkeltje Jan Van Gool-Keizers) die met paard en wagen klaar stond, of ik niet mee wilde komen om het douanekantoortje aan Tulderheidegrens mee af te breken en op te halen. Wij reden over de zandweg die parallel liep met het tramspoor (nu Tulderheideweg) tot aan het kalikot en van daar over de tramroet tot aan de grens, waar zijn maat Bob (zoon van de douanebrigadier) al druk bezig was. Het kantoortje, een soort schuurtje met zadeldak en bedekt met pannen ($\pm 8\text{ m} \times 5\text{ m}$), was deels in planken opgetrokken en liet zich gemakkelijk afbreken. Onderdelen van de dakconstructie en de pannen moeten nog terug te vinden zijn in de aanbouw van het huidige laatste buurtwinkeltje van Poppel, dat Treeske Devue vijftig jaar geleden overnam en er nu mee stopt.

Uit een artikel in ons blad (jg. 7 / nr. 27 maart 2003), met als titel: "Ruim de baan voor den tram tussen Poppel en Esbeek", geschreven door Jan Van Helvoirt, nemen wij het gedeelte over dat handelt over: "Emplacement Esbeek – Poppel" en "Onafzienbare vlakte". Van Helvoirt laat een ooggetuige aan het woord die een helder beeld geeft van wat er zich tussen 1909 en 1934 afspeelde langs de tramlijn Esbeek – Poppel.

Emplacement Esbeek – Poppel.

Nadat op 24 september 1907 gereisd kon worden van Tilburg tot en met Esbeek, zou het nog tot 1909 duren voordat men vanuit Esbeek met de tram de Belgische grens kon bereiken. Op 1 mei van dat jaar werd het Nederlandse en Belgische gedeelte in gebruik genomen. Met een vaartje van gemiddeld 20 km./ uur arriveerden per dag 8 trams in Esbeek: 4 vanuit Turnhout en 4 vanuit Tilburg.

Aanvankelijk hadden zowel de 'Hollandsche Buurtspoorwegen' als de 'Antwerpse Maatschappij voor den Dienst van Buurtspoorwegen' gekozen voor de spoorbreedte van het zogenaamde 'Hollands Spoor', hetgeen 1067 mm. Bedroeg. Op deze manier konden alle goederen gemakkelijk en snel de grens passeren zonder overgeladen hoeven te worden. In 1921 koos men in België voor een smaller spoor, nl. 1 meter exact. Vanaf die tijd werden de goederen op het aangelegde emplacement overgeslagen.

Tegenover het emplacement werd een dubbele woning gebouwd. Tussen 1914 en 1920 woonde in het noordelijke gedeelte de familie Arons. Eind jaren '80 vertelde de zoon, hij had nog 5

zussen, nog uitgebreid over het reilen en zeilen van het tramgebeuren. Zijn vader was werkzaam op het grenskantoor als douane-beambte en toen die plots stierf vertrok de 11-jarige met de rest van het gezin naar Hilvarenbeek.

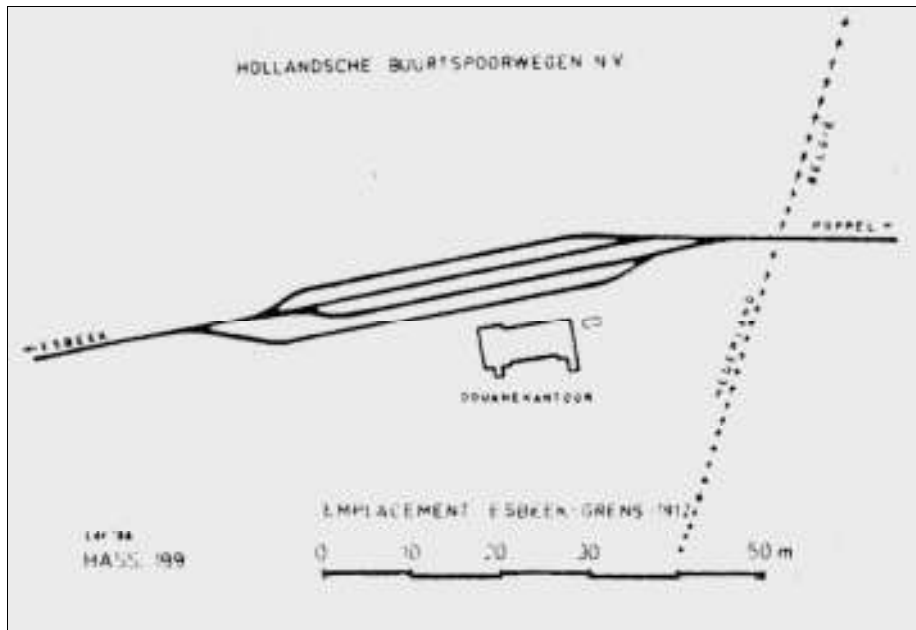
De passagiers moesten uitstappen en langs het kantoor lopen al waar zijn vader er 'verdachte personen' moest uitpikken. Die werden door hem gecontroleerd. Zijn moeder nam de dames onder haar hoede! Voor het huis was nog een kazerne opgetimmerd. De fundamenten waren van steen en de rest van planken. Daarvoor stonden 2 schildwachthuisjes. In het huis naast hen lagen militairen ingekwartierd, die meestal op patrouille waren. België was immers verwickeld geraakt in een oorlog met Duitsland.

Onafzienbare vlakte.

Vanuit hun 'grenshuis', met daarachter een moestuintje en 4 beienkorven, keken ze ver weg op een Poppelse boerderij, de Pannenhoef. Westelijk zagen ze een boerderij bij het torentje van Gorp. In het noorden daagde de boerderij van Hoosemans op, terwijl hij ook goed het

Esbeekse schoolhuis zag. Daar ging hij dan ook zes jaar naar school. Zijn vader maakte handig gebruik van de aanwezigheid van de tramrails. Hij had een wagentje gemaakt dat precies de rails volgde en door een hond getrokken werd. Zo kon hij in Esbeek boodschappen gaan doen, als de hond ten minste niet door een wegvlochtende haas of konijn, op het verkeerde been werd gezet! In al die jaren was het overigens maar één keer gebeurd dat ze met kar en al spoorslags het veld

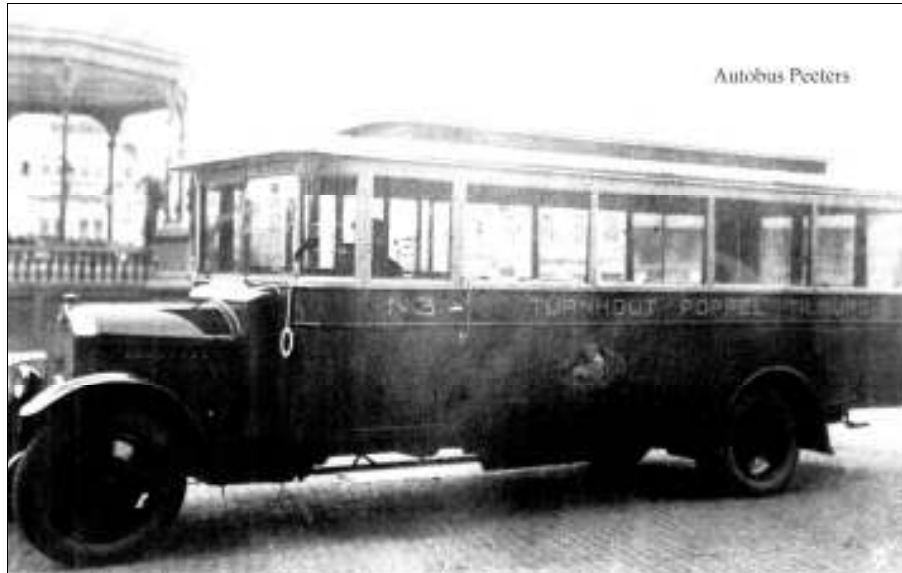
moesten ruimen voor een naderende tram. De melkkan werd iedere morgen met de tram meegegeven en kwam vol weer bij de grens terug. Ook ging men in Esbeek naar de kerk. Het waren brave mensen... die van Esbeek, die ook zelden ontspoorde. Met die van Poppel hadden ze niet zo veel contact! Hij kende alleen zekere 'Rooie Mie'. Met haar kletsten ze wel eens. Zij was trouwens ook de enige, die zonder controle de grens mocht passeren... als ze in Esbeek ging buurten.

Gusta Botermans weet te vertellen dat zij als tiener in Poppel mocht opstappen op de bedevaarttram naar Scherpenheuvel, die jaarlijks in mei uit Esbeek vertrok en zonder tussenhalthes doorreed tot in Zichem. Van daar wandelde men in een vrome bedevaartsprocessie te voet naar Scherpenheuvel. Toen België in 1921 voor een smaller spoor (1 m.) koos, moesten de bedevaarders aan de grens overstappen. En Jan Van Beurden (oudste Poppelaar) herinnert zich nog dat Bosmans en Verwimp regelmatig met kar en paard werden ingehuurd om goederen van het ene emplacement naar het andere over te slaan om reden van het verschil in spoorbreedte.

Nadat in 1934 het tramspoor tussen Esbeek en de grens was afgebroken, kwam de Poppelse Marchandies niet meer naar de grens. Op de twee sporen langs de Belgische kant heeft men nog enkele jaren afgedankte spoorwagens geparkeerd. Wat 25 jaar eerder als 'een welbelovend grensoverschrijdend tramverkeer' was begonnen, eindigde in een door onkruid overwoekerd kerkhof voor oude versleten tramwagens, te midden van een desolaat onontgonnen gebied. Er was veel geïnvesteerd en hoog waren de verwachtingen maar dertig jaar later (1939) had de stoomtram de concurrentie definitief verloren. Terwijl men in Nederland geen heil meer zag in de tram en in 1938 al de sporen tussen Tilburg en Esbeek had opgebroken bleef men bij ons nog vrachtvervoer tussen Turnhout en Poppel verzekeren.

Toen in 1934 het spoor van Esbeek naar de grens werd opgebroken werd het personenvervoer van de stoomtram overgenomen door 'het mazoutje' en de autobus Peeters. De 'marchandies' kreeg als eindpunt Poppel waar de drie wissels nog regelmatig werden aangedaan voor het vrachtverkeer. Ondertussen had de tram zijn alleenrecht op personenvervoer tussen Turnhout en Tilburg verpacht aan autobus Peeters uit Turnhout, die vele jaren een regelmatige dienst tussen Turnhout, Poppel en Tilburg heeft verzekerd.

Door oorlogsgeweld in de wereldoorlogen I en II kwam de tram viermaal tot stilstand voor de gedynamiteerde brug in Ravels (kanaal) en in Poppel (Dijksebrug). Bij de inval van de Duitsers in 1914 en 1940 deed de Belgische Genie haar werk grondig en bij de vlucht van de vijand in 1918 en 1944 deed die het nog eens over. Tijdens de bezettingsperiodes werden noodbruggen gelegd en kwam het tramverkeer weer op gang. In 1914 gingen de grenzen en de tramlijnen met het neutrale Nederland dicht maar tijdens de oorlogsjaren bleef de marchandies tot Poppel rijden.

Een met steenkool gestookte stoomtram heeft zijn voordeel in de oorlogseconomie. Vanaf 1940, toen de noodbrug er lag, werd de marchandies terug het nummer één van het vervoer tussen Turnhout en Poppel. Dagelijks, in de vroege morgen kwam de tram, dikwijls in een gemengd konvooi van personen- en vrachtwagens, op de wissel van Pannenhoef en Boerenbond. Groepen arbeiders die hun werk in de Turnhoutse industrie kwijt waren vonden nu werk in de landbouwbedrijven van Pannenhoef, Boerenbond, Beukelman enz.

Tussen die arbeiders mengde zich al gauw een vaste groep van vrouwen uit het Antwerpse, die dagelijks op de gehuchten langs de grens de goederen kwamen opkopen die door voortvluchtige smokkelaars allerlei, in de nacht uit Nederland waren overgesmokkeld. Tussen het trampersoneel en de smokkelaars groeide een band en als er ergens een controleur opstapte, dan liet de machinist dat door een herkenbaar stoomfluitgeluid horen aan de smokkelaars. En de marchandies kreeg er een bijnaam bij nl. de smokkeltram.

Na vier jaren smokkeltram kwamen nog vier goede jaren voor de Poppelse marchandies maar toen het naoorlogse vrachtvervoer terug op gang kwam, was dat het einde van de stoomtram. Op 16 juni 1948 stopte 'de Poppelse Marchandies' voor de laatste keer in Poppel.

Bij het schrijven van het artikel heb ik voornamelijk geput uit mijn geheugen. Echter voor datums en foto's heb ik dankbaar gebruik gemaakt van: - Poppel toen en nu (Marc Vermeeren) – Het Bels lijntje (Josée Slegers) – De stoomgroep Turnhout. Waarvoor dank! J.N.

Lintworm van het St. Antoniusgilde in Weelde.

Door Laurent Woestenburg

De tekst die hieronder volgt noemt men traditioneel een 'lintworm'. Het is een lange tekst vol verwijzingen naar de leden van de groep waarvoor die bestemd is. Hier gaat het om de leden van het Sint-Antoniusgilde van Weelde. Traditioneel schrijft iemand van de groep de tekst en leest die voor tijdens de bijeenkomst. De bedoeling is het publiek te amuseren. Normaal wordt over iedereen in de groep iets gezegd. De tekst werd opgerold – zoals een rolletje toiletpapier – gepresenteerd. Het is duidelijk dat de verwijzingen naar de leden niet bedoeld kunnen zijn om iemand te kwetsen. Het gaat zuiver om de ontspanning. Vooral op teerfeesten was het voordragen van de lintworm een gegeerde bron van vermaak.

LINTWORMPATEI

Gesproken

Gesjauweld

en Gebruld

Door mij zonder bult

In de jaren onzes heren
negentienhonderd zestig
den 20ste van de eerste maand.
De lintworm is een lastig beest
dat door iedereen wordt gevreesd.
Het kruipt je hele lichaam rond
zit in je mond, je darm en kont.
Doch hebben we dit platte beest
hier nodig op dit gildefeest.
En al is hij wel wat lang,
hij doet geen kwaad wees maar niet bang.
Ik rol langzaam kalm en bedaard
deze lintworm af van kop tot staart
en schreeuwend, loeiend als een storm
begin ik aan dit geworm.
Er is hier feest van de gulde
en daarom breng ik mijn hulde.
Alle lof voor onze hoofdman.
Die staat steeds goed zijn man.
En Suska aan zijn zij
zijn ze er steeds gaarne bij.
Jan Timmermans en zijn open en toe...
zorgt steeds voor zijn taptoe.
Ook zijn vrouwe Mit
stapt dan keurig in het gelid.
Mina en Louis hun buurmensen

die houden er erg van
die hebben ook steeds lol
en graag hun buikje vol.
Vervolgens komt sapperdeboeren
Trees en Jefke Van der Moeren.
Als ze hebben kiekens in de pot
is de gilde hierop verzot.
Doch daarna zit het niet pluis
als de gildebreeders komen naar huis.
Van Jef Vercammen en zijn Amelie
verklappen we hier alles nie
want op die purperen heide
daar wonen ze al lang beide.
Het is heel ver van straat en kerk.
En Jef heeft hiermede veel werk.
Vooral des zondags na de hoogmis
loopt het soms wel eens mis.
Komt hij dan in de heide aan
dan hebben ze al met eten gedaan.
In de kelder moet hij dan zijn honger stillen
want Amelie die kan hem nogal drillen.
Maar jawel, ik hem zo'n toeren meer gezien
al bij Charel Segers en zijn Fien.
Die hoogmis duurd' immers zolang
Vrouw lief, ik ben niet bang.
Maar de pastoor preekte weer zo lang.

Dan hebben we Jeanne en Fons van Sant
Die vinden het ook heel plezant.
Hij praat over koe en kalf
maar weet niet wanneer de dans is half.
Jeanne maakt hem hier dan op attent.
Is dat geen toffe vent...
O wee Louis jullie Trees zit niet pluis.
Waarom moest gij gisteren al zo vroeg naar
huis?
Foei Trees, gun die mens ook eens wat
van dat lekkere en vochtige nat.
Nu komt Lisa en haren Bart.
Die zijn ook steeds klaar voor de start.
In benen keuren heeft hij nooit abus.
Zeg Bart, dat zit niet pluis...
Dan hebben we Jef en Trees van Bergaf.
Soms staan ze wel in den draf.
En als Jef alleen vergaderen moet
dan doet hij dat wel goed.
Wordt het dan al heel laat
dan zoekt hij zijn toevlucht in de straat.
Bij smidje Smee en zijn Roos
zijn ze immers nooit heel boos.
Zeg Kees, wat ben jij een rare vent
en in 't benen voelen goed present.
Wat zijn de jouwe netjes en fijn.
Ze zouden wel van een juffrouw kunnen zijn.
Houdt ze in eer en deugd en net
en vecht er niet mee in bed.
Ludovic Van Dijck en zijn vrouw
komen nu wonen al heel gauw
in 't moleneind daar aan Jo Stroom.
Pas op, Paula, want ge geraakt terug onder
stoom.
Marieke en Jan Van Loon
die zijn beiden toch zo schoon.
Zijn lijfstuk is een heel mooi lied.
Het doet Marietje wel verdriet.
Maar zij weet wel hoe laat het is
als zijn haar hangt in een klis.
Irma en Fes met zijn snorrebaard
hebben veel lol vergaard.
Want er zijn nu nieuwe kandidaten
die het scheren onder de neus gaan laten.
Benieuwd zijn we wat het wordt.
Er is gewed om drie bakken Dort.
Firmin is ook van de partij
al was Yvonne niet heel blij.
Doch hij zal staan zijn man.
Zeg Yvonne wat zegt ge ervan?

Doch och arme Jan Hof
die hadden ze niet behandeld met lof.
Gisteren al aan het diner
zat hij er naast twee.
Maar ja ze hadden al jaren
en hij vergat om ze te verklaren
dat hij was jong en vol temperament.
Dat hij was zo'n aardige vent.
Ondank was zijn loon.
Hij kon niet dienen als schoonzoon
want of ze een dochter hadden vroeg hij niet.
Ziet hem daar nu eens zitten, die kwiet...
Nu komt Rosa en Theo Swaan
hier nog achteraan.
Dit jaar had Theo pech.
Hij moest voor de middag niet weg.
Dus moest hij houden zijn fatsoen
en netjes zoals de anderen doen.
In de auto mocht hij nu niet slapen
en moest maar aan de tafel zitten gapen.
Aan de finaal mogen we niet vergeten
om Chiel en Martha welkom te heten.
Toen ze nog vreën hadden ze pech.
Martha moest alleen met de bus weg
want Chiel had Nieuwjaar gevierd
en was nog niet uitgetierd .
Hij lag toen nog in zijn nest.
Martha, vertelde gij nu de rest...
Nu nog Fons met zijne kruisweg.
Ja ge weet wel, daar half weg
van dat ding dat staat in dat kommeken.
Ik geloof dat het was een blommeken.
Vermelden we nu nog maar
Paula en haren molenaar
Andre blazen zulde dit jaar doen.
Eerst met 't orkest en dan op mijn klaroen.
De hoek van 't huis hier is versleten.
Mensen, ge moogt het nu allen weten.
Daarom zonder te verzinnen
komen ze nu maar binnen.
De muur in de poort heeft afgedaan.
Jos en Maria zijn hun naam.
Lia zij ook nog vermeld
Want hiermede zijn we ook gesteld.
Als er geteerd wordt in de straat,
is zij ook steeds paraat.
Een nieuwe ster alhier is Colette.
Die zorgt al voor haren uitzet.
Geloof ge het niet misschien
Paula laat haar doos eens zien.

En nu hebben we aan een tros
twee mannen, ze heten allebei Jos.
Zij zijn beiden toch te beklagen.
De ene durft het niet aan de meisjes te vragen
de andere heeft zijn pint te lief
en geraakt ook niet aan een lief.

Dit is dan het end.
Ik hoop dat ge bent content.
En och arme onze Piet
van hem vertel ik maar niet
want dan krijg ik op mijnen bol
Vanavond al onder de wol.

Pastors rapporteren over de Eerste Wereldoorlog.

Door Ria Verheyen

Het bisdom Antwerpen werd in de 16^e eeuw opgericht en na de Franse Revolutie, in 1801 weer opgeheven. Pas in 1961 werd het heropgericht. Gedurende 160 jaar maakte Antwerpen dus deel uit van het aartsbisdom Mechelen.

In 1919 schreven de pastors van de parochies op verzoek van de aartsbisschop verslagen over de voorbije 'Grote oorlog' 1914-1918. Die waardevolle historische gegevens, die betrekking hebben op onze parochies, bevinden zich dus in het aartsbisdom Mechelen.

Het was een werk van lange adem maar STUDIUM GENERALE vzw uit Balen slaagde erin de verslagen van de pastors uit het huidige bisdom Antwerpen samen te brengen in drie lijvige bundels.

Met toestemming van Studium Generale vzw publiceren we hier de verslagen van de parochiepriesters uit Ravels, Weelde en Poppel.

De meeste priesters vertelden min of meer uitgebreid over de toestand en de gebeurtenissen in hun parochie. Anderen antwoordden echter zeer summier op de vragen, die in de vragenlijst van de aartsbisschop voorkwamen. Daarom drukken we die vragenlijst, als leidraad voor het lezen van de verslagen, hieronder ook af.

De teksten worden letterlijk overgenomen.

Op verschillende plaatsen vindt de lezer wel een toelichting, voorafgegaan door **n.v.d.r.** waarmee bedoeld wordt een nota van de redacteur van Studium Generale vzw.

Op andere plaatsen werden door de rapporteurs (de verslaggevende priesters) kennelijk **woorden vergeten**. Die werden door Studium Generale vzw cursief en tussen haakjes ingelast voor een gemakkelijkere lezing. Waar **twijfel** bestond over de juiste interpretatie werd, na het bewuste woord of datum of naam ... een cursief vraagteken tussen haakjes (?) geplaatst.

Door de redactie van ons tijdschrift werden enkel de foto's toegevoegd.

Vragenlijst en Stofindeeling

- 1- Bestuurlijke ligging.(Provincie, arrondissement, kanton, gemeente, dekenij.)
Natuurlijke ligging der parochie voor zooveel deze ligging van aard is sommige feiten beter in 't licht te stellen. (Ligging belangrijk onder krijgsoogpunt op eene rivier, eene hoogte, nabij eene versterking, enz.).
- 2- Maatregelen bij den inval getroffen door de Belgische burgerlijke en krijgsoverheden en door de geestelijkheid. (Ontruiming door de bevolking, in veiligheid brengen van kunstschaten en kerkelijke voorwerpen; - vernietiging, door de oorlogsleiding, van beplantingen, huizen,kerktorens; - schade daarbij aan het kerkfabriek of aan godsdienstige stichtingen toegebracht.)
- 3- Houding der krijgsoverheid. Gesteltnis der soldaten. De vrijwillige dienstneming.
- 4- Gesteltnis der burgerlijke bevolking gedurende de eerste weken van den oorlog. – Eenige feiten in 't bijzonder: kerkelijke diensten, 't bijwonen der H. Mis, 't naderen tot de Sacramenten.
- 5- De inval van den vijand. – Gevechten op het grondgebied der parochie. – Schade gedaan aan de gebouwen, in 't bijzonder aan kerken, kloosters, pastorieën, scholen, en lokalen dienstig voor de werken. Korte opgave der huizen, in hun geheel of ten deele vernietigd.
- 6- Houding der vijandelijke legers in de eerste uren der bezetting: plunderingen,brandstichtingen, moordtoneelen. (Uitvoerige aantekening nopens de slachtoffers.) – De vernietigde gebouwen. – Belangrijkheid der schade. – Opgave der kunstschaten, vernietigd of gestolen en van deze welke in veiligheid werden gesteld.
- 7- De dagen die op den inval volgden: belastingen, gijzelaars; enz. – Houding van het Duitse gezag ten opzichte der plaatselijke overheid, der geestelijken en van den eeredienst.
- 8- Latere gewelddaden.
- 9- De bezettingsjaren:
a) De kerk. (Herstellings- of hermakingswerken, tijdelijke kerken.) De kerkbemeubeling. (Nieuwe aanwinsten, herstellingen.) – De klooster- en andere kapellen op het gebied der parochie.
b) De goddelijke diensten. (Hernemen van den dienst na den inval.) – Gebruik der kerk of der kapellen op de parochie door den Duitschen, katholieken of protestantschen aalmoezeniersdienst.
c) De vrijheid van den eeredienst zoo binnen als buiten de kerk. (Lezing der bisschoppelijke brieven, sermonen; - processien, openbare berechtingen, bedevaarten, kerkelijke stoeten.)
d) Het bijwonen der diensten en het naderen tot de Sacramenten gedurende de bezettingsjaren. (Plechtige communie der kinderen, vergelijkende tafels 1913-1918.) – Buitengewone diensten. – De openbare zedelijkheid.
e) De toestand der vrije scholen. (Opgelegd programma, voertaal, gewoon en buitengewoon schooltoezicht, - uitkering der schooltoelagen, - het onderwyzend personeel.)
f) De patronaten, - werken voor schoolgaanden en werken voor de jeugd, - werken voor volwassenen. (Beperking der vergaderingen door de bezettende macht; - andere oorzaken van ontwrichting.) – De liefdadigheidswerken.
g) Het ontvoeren der werklieden. (Treffende feiten; - namen der werklieden, in Duitschland overleden of later in België door ontbering omgekomen; - overzichtstafels).
h) Ondersteuningswerken. (Aard, bestuur, bijzonder doel, uitslagen.) Overzichtstafels.
i) Gerechterlijke vervolgingen. (Namen der beschuldigten, grieven, gerechtsleiding, uitslag van het proces.) De politieke gevangenen in Duitschland of in de gevangenis in België gestorven. Eene uitgebreide aantekening zal aan de terechtgestelde gewijd worden.
Oorlogsbelastingen, boeten, uitbuiting der bevolking.
- 10- Naam, voornaam en dienststaat der parochiële geestelijken en ook der andere, zoowel wereldlijke als kloosterlingen, in de parochie gevestigd, met inbegrip der leden der Congregatiën van Broeders,

bij de voorvallen betrokken of die tot het leger hebben behoord, als soldaat, ziekenverzorger of aalmoezenier. Hun dienststaat in 't leger.

Korte overzichtstafel der parochianen onder de wapens geroepen of die vrijwillig hebben dienst genomen. – Getal der gesneuvelden in den oorlog, der verminkten, en der soldaten in Duitschland of in Holland gestorven.

Vergelijkende tafel der geboorten en sterfgevallen bij de burgerlijke bevolking van 1913 tot 1918.

-11- Huiszoekingen in kerken of kloosters. – De opname of in beslagname der klokken.

-12- Feiten van verscheiden aard. – Daden van vaderlandsliefde of offervaardigheid. – Tekortkomingen. – Vaderlandsche betoogingen.

-13- De onrtuiming. – Houding der vijandelijke legers. Voorvallen en misdaden.

-14- De bevrijding. Intrede der Belgische of verbondene legers. – Godsdienstige plechtigheden. Terugkeer der gevangenen en uitwijkelingen. – Gedenkteekens.

(Drukk. R. van Velsen)

Dekenij	Turnhout
Gemeente	Ravels
Parochie	Sint-Servaas

Document 1

Gemeente Raevens – Parochie van den H. Servatius Oorlogsnota

**Aanteekening over den toestand der
Parochie van den H. Servatius te Raevens
gedurende de oorlogsjaren 1914-15-16-17-18.**

Ligging

De parochie van den H. Servatius te Raevens bevat het Zuid-Westelijke deel der gemeente Raevens, dicht bij de Hollandsche grens. De vertakkingsvaart van Turnhout naar Hasselt doorsnijdt het Zuidelijk deel der parochie, en scheidt van de kom der gemeente, een gehucht bestaande uit zestien woningen, en ongeveer negentig personen.

Inval

Bij den aanvang van den oorlog scheen men hier in de grootste veiligheid: bij het vooruitdringen der Duitsche troepen in de maand September 1914, kwamen hier honderde vluchtelingen toegelopen, meest van de streek tusschen Herenthals en Aerschot. In de maand October zijn alle naar hunne haardsteden wedergekeerd.

Op 19 October is eene kleine Duitsche patroelje hier doorgetrokken voor den eersten keer, tot bezetting der grens. Later zijn sterkere afdeelingen gekomen tot het bewaken der grens en bezetten

der brug van het kanaal. Geen enkele gewelddaad, of brandstichting heeft de komst, verblijf of vertrek der bezetters alhier gekenmerkt.

Godsdienst

Gedurende de maanden Augusti, September en October van 1914, is er veel gebeden, den ganschen dag, des 's nachts somtijds, was de kerk met biddende menschen gevuld.

Tot 8 November 1914 heeft dagelijks het Lof met processie plaats gehad. De groote toeloop van beangstigde vluchtelingen deed het getal der H. Communiën buitengewoon toenemen, en ook de vreeze dreef onze ingezetenen tot het gebed en openbare godsdienstoefeningen. In November 1914 keerde alles weder tot zijnen gewonen gang; nochtans gedurende geheel den oorlog heeft de godsvrucht tot het H. Hert aangehouden, en vele H.H. Missen zijn gedaan tot bekomen van den vrede, tot bescherming der afwezigen, en lafenis der gesneuvelden en afgestorvenen.

De kerkelijke diensten in de kerk zijn niet geschorst geweest, evenmin de processieën of openbare berechtigen. Enkele malen – buiten de goddelijke diensten der parochie – heeft de katholieke duitsche aalmoezenier gebruik der kerk gevraagd en bekomen voor de diensten der bezetting. De protestantsche dienst heeft eenige keeren plaats gehad in de zaal der Sociale Werken. In die zaal ook, en in hare bijgebouwen, zijn verscheidene malen duitsche soldaten ingekwartierd geweest: deze hebben er voor 3.000 frs schade gedaan, door het gebruiken, verbranden, of medenemen van al wat onder hunne handen viel. Verders is er geene schade toegebracht aan onze kerk of scholen.

Bisdom

De herderlijke Vastenbrief van Zijne Eminentie Kardinaal Mercier, van 1915, is in den nacht van 14 Februari met gedruisch en bedreiging opgeëischt. Sedert zijn ons geene bisschoppelijke brieven of mededeelingen meer toegekomen, daar deze als staatsgevaarlijke stukken de brug van 't kanaal niet mochten overgebracht worden. Soms kwamen ons laattijdig en sluiksgewijze deze mededeelingen langs Nederland toe.

*(n.v.d.r. Het is vreemd dat de rapporteur **primo**: niet spreekt over de Kerstboodschap 1914 van Kardinaal Mercier, die overal elders tot Duits ingrijpen geleid heeft; **secundo**: dat in zijn parochie de vastenbrief voorjaar 1915 wél onderwerp van discussie werd, terwijl daarover door geen enkele andere rapporteur melding gemaakt wordt. Zijn interpretatie van "staatsgevaarlijke stukken", wat het geheel der bisschoppelijke brieven betreft, laten we voor zijn rekening; hij is de enige rapporteur die zodanig globaliseert.)*

Afzondering

In Meert 1915 wordt de kontrol op de vaart strenger en in Juni 1915 wordt alle doortocht gesloten. Dan is de krijgsgrens overgebracht op het kanaal, en is onze gansche grensstrook (Raevens-Poppel-Weelde) streng van het binnenland afgezonderd.

De militaire grens was verdedigd door den doodenden, geelectriseerden draad, en streng bewaakt door sterke bezettingen. Het was allen verboden die strook te naderen. Zoo was het zuidergehucht der parochie, bevattende alsdan 82 personen, gansch van ons afgesloten, en voor zijne geestelijke noorwendigheden vereenigd met de parochie van H. Antonius te Oosthoven. Alle betrekking per post met het binnenland was aan het strengste toezicht onderworpen, dikwijls geschorst, en praktisch te niet gedaan.

Die toestand heeft geduurd tot het einde van den oorlog. Miswijn, hostiën, wierook, was, ... moesten met vele moeilijkheden in Holland worden aangeschaft, en met vele onkosten en gevaar gesmokkeld. Olie voor de Godslamp ontbrak geheel, en alle verlichting was uiterst duur.

Scholen

De scholen, heropend in de helft der maand October 1914, zijn zonder stoornis of onderbreking kunnen voortgaan.

Verhuizing

In den loop van 1915 zijn vele arbeidersgezinnen bij gebrek aan werk naar Holland getrokken: meenige ook zijn naar Nederland geweken om aan den kontrool, of vervolging der Duitschers, te ontkomen. Werklieden zijn er hier geene ontvoerd. Armen en noodlijdenden zijn behoorlijk ondersteund door het plaatselijk komiteit en het Nationaal Komiteit voor Hulp en Voeding. Eene vrouwen-inrichting – aan het komiteit gehecht – bezorgde de kleeding der kinderen; andere bijzondere werken zijn hier niet ingericht.

Vervolgingen

Gerechtelijke vervolgingen van den overweldiger hebben vele in kleine mate te verduren gehad. In 1915 zijn twee vrouwen en drij mannen voor 't smokkelen van personen, voor twee jaren in Duitschland tot gevangenschap veroordeeld. In 1916 zijn de Heeren Jos Courtjens, fabriekbestuurder, en Adriaan Janssen-Verschueren, brouwer en gemeenteraadslid, als spionnen aangehouden; veroordeeld tot levenslange dwangarbeid, zijn beide, na 18 maanden in de gevangenissen van Rheinbach en Vilvoorde te hebben doorgebracht, behouden in hun midden weêrgekeerd, bij het einde van den oorlog.

In het uitoefenen onzer pastoreele bediening hebben wij geene bijzondere knevelarijen onderstaan; alleen bij eene huiszoeking op 15 Mei 1917, hebben Duitsche soldaten de brieven van het Bisdom, rekeningen en begrotingen der Kerkfabriek, en alle daarop betrek hebbende stukken – van 1914 tot later – medegenomen tot onderzoek – maar nooit wedergebracht.

Soldaten

In 't geheel hebben 68 soldaten dezer gemeente – waaronder 12 vrijwilligers – deelgenomen aan den oorlog; 5 zijn gevallen voor hun Vaderland; eene is in Nederland overleden.

Smokkel

Eenige huisgezinnen hebben hun land slecht gediend door het smokkelen van levensmiddelen voor den vijand; de zedelijke stand dezer families heeft daarbij veel geleden.

Ziekten

Gedurende de oorlogsjaren is de gezondheidstoestand zeer voldoende geweest: de bevolking heeft hier niet geleden aan voedinggebrek. Het einde van den oorlog is voorafgegaan geweest door eene hevige aanval der Spaansche griep, die tusschen 15 Oktober en 15 November 1918 veertien personen heeft weggemaaid.

Einde

De ontruiming is geschied zonder eenig voorval: de zege en blijde wederkomst onze gevangenen en soldaten, is gevierd geweest, door eene plechtige Mis van dankzegging en een feestelijke betooging met Lof en Te Deum.

Een gedenkteeken, bekroond door het Beeld van het H. Hert van Jezus, zal op het kerkplein worden opgericht, tot aandenken onze gesneuvelden, en tot dankzegging aan het H. Hert van Jezus.

Getekend: J.F. Van Mechelen, pastoor

Geen dagtekening

Van Mechelen, Jean François; °Pulle: 09.03.1870; seminarie: 28.09.1889; priesterwijding: 21.08.1892; leraar St-Jan-Berchmanscollege te Antwerpen: 17.09.1892; pastoor te Ravels: 24.11.1900.

P.S. Hierbij volgt de tafel der parochieële beweging gedurende de oorlogsjaren.

Bijlage aan Document 1

Parochie van den H. Servatius Raevels

jaar	doopen	Pl.comm.	huwelijken	overlijdens	hh.comm.
1914	53	27	3	22	38.000
1915	46	28	0	17	34.000
1916	19	30	8	17	30.000
1917	18	35	4	8	29.750
1918	27	34	9	22	28.150

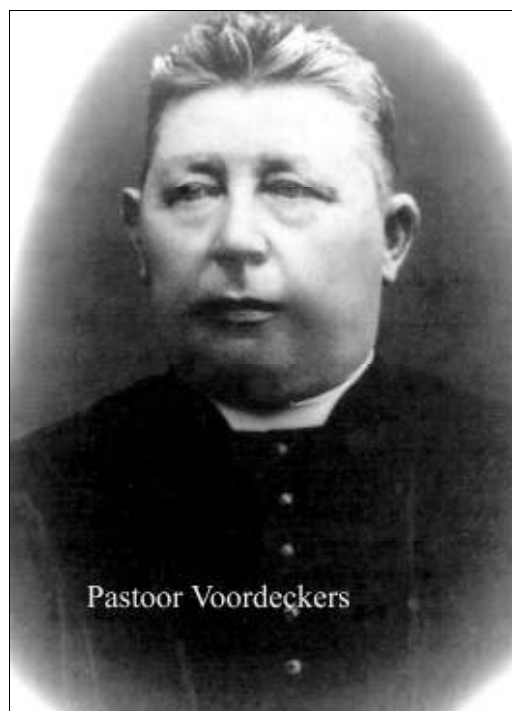
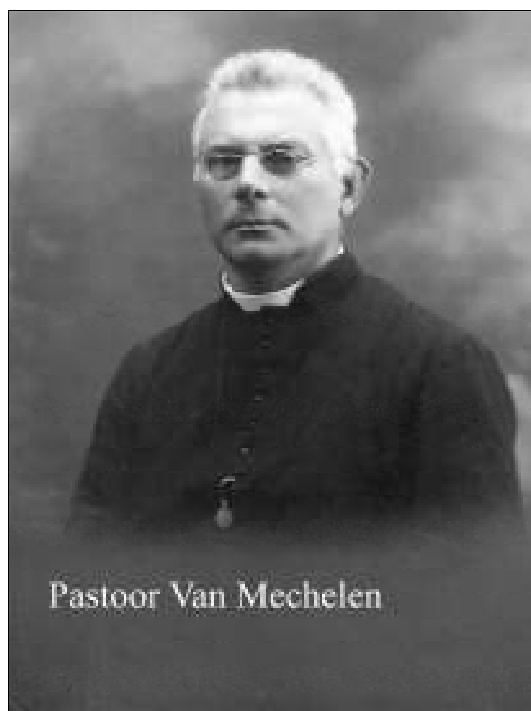
N.B. Alle, die er toe gehouden waren, hebben de Plechtige Communie gedaan.

Op 25 Februari 1918 is in de parochiekerk van Poppel, het H. Vormsel toegediend aan 220 kinderen (1904-1910) van onze parochien door Z.D.H. Mgr. Hopmans, Bisschop van Breda.

(n.v.d.r.: voor deze Ravelse parochie was het blijkbaar gemakkelijker een bisschop uit het neutrale Nederland te ontvangen voor het toedienen van het H. Vormsel, dan een bisschop uit eigen land)

Getekend: J.F. Van Mechelen

Geen dagtekening

Dekenij	Turnhout
Gemeente	Ravels (Eel)
Parochie	Sint-Adrianus

Document 1

Parochie van den H. Adrianus te Eel (Raevens)

- 1- Deze parochie is gelegen in de provincie Antwerpen – arrondissement Turnhout – kanton Arendonck – gemeente Ravels – dekenij Turnhout.
- 2- Inbrengen van allerlei wapenen – opbreken van de steenwegen om de automobielen tegen te houden.
- 3- Eén vrijwilliger in Juni 1917.
- 4- De parochianen woonden dagelijks zooveel mogelijk de H. Mis bij van begin van Augustus tot midden October 1914, naderden veel ter H. Tafel, deden boetprocessiën en namen bovendien des 's avonds deel aan godvruchtige oefeningen zooals Lof, Rozenkrans, H. Kruisweg.
- 5- Geen inval heeft hier plaats gehad.
- 6- Geene bezetting heeft hier plaats gehad...
- 7- ... en bijgevolg noch belasting, noch gijzelaars.
- 8- *(n.v.d.r.: de rapporteur beantwoordt de vragen van 9 als 8a, 8b, etc...)*
- 9.a- Geene herstellingswerken zijn noodig geweest uit oorzaak van den oorlog.
- 9.b- De Goddelijke diensten zijn niet geschorst geweest en de kerk is noch door den Duitschen Katholiek of protestantschen aalmoezenier gebruikt geweest.
- 9.c- Geen bisschoppelijke brief is hier afgehaald geweest zooals in al de andere parochiën. Ik denk dat de daartoe gelastigde soldaat meende dat deze parochiekerk afhing van de parochie van Weelde. De openbare processiën moeten aangevraagd worden aan den Kreischef van Turnhout.
- 9.d- Na den val van Antwerpen zijn de parochianen wederom aan den arbeid getrokken (zij bestaat uitsluitelijk uit landbouwers) en hebben de kerkelijke diensten wederom bijgewoond zooals voor den oorlog.

De Plechtige Communie der kinderen heeft elk jaar onder den oorlog met zooveel luister mogelijk plaats gehad en al de kinderen die den gewonen ouderdom bereikt hadden en den catechismus bijgewoond, hebben daaraan deelgenomen:

jaar	pl. C. jongens	pl.c. meisjes	pl.c. totaal
1913	3	5	8
1914	13	5	18
1915	7	5	12
1916	7	9	16
1917	10	4	14
1918	5	5	10

-9.e- Geene vrije scholen.

-9.f- Geen patronaat.

-9.g- Geen ontvoeringen hebben hier plaats gehad.

-9.h- Geen ondersteuning.

-9.i- Geen gerechtelijke vervolgingen.

-10- Elf parochianen zijn onderde wapens geroepen en één vrijwilliger. Adriaan Verbeek is gevallen te Bunsbeek den 16 Augustus 1914.

-11- Geboortens en sterfgevallen

jaar	geboorten	Overlijd. Volw.	Overlijd. Kind.	Overlijd. Totaal
1913	19	3	4	7
1914	19	3	3	6
1915	18	5	0	5
1916	19	3	1	4
1917	17	10	4	14
1918	9	12	2	14

-11- Huiszoekingen in de kerk hebben geen plaats gehad.

-12- Bijzondere feiten van vaderlandsliefde of betoogingen hebben geen plaats gehad.

-13- Geen ontruiming.

-14- Bij het vernemen van dan wapenstilstand klokkengelui, mis van dankbaarheid, plechtig Te Deum.

Uw toegenegen in Christo,

J. Voordeckers, pastoor Ravels-Eel, 01.04.1919

<p>Voordeckers, Justin; °Vorst: 20.10.1868; seminarie: 29.09.1890; priesterwijding: 17.08.1893; vicaris te Ravels: 14.02.1894; pastoor te Eel (Ravels): 22.05.1896.</p>
--

Document 2

Op de standaardbrief van kanunnik Laenen dd 19.04.1919, geeft pastoor Voordeckers volgende bijkomende informatie:

jaar	communiën
1913	16.000
1914	20.000
1915	21.000
1916	20.500
1917	19.000
1918	18.800

Aanveerd, Eerw. Heer Kanunnik, de betuiging mijner eerbiedige en dienstveerdige gevoelens in Onze Heer Jezus Christus;

*Getekend: J. Voordeckers, pastoor Raevens-Eel,
25.04.1919*

In een volgend nummer verschijnen de rapporten van de parochiepriesters in Weelde en Poppel.

Plaatsnamen in Weelde (vervolg)

Door Laurent Woestenburg

203. BOS II: (E.12): 1787, op vroensels bempt, oost J.B.mannus heykens bempt nu **Bosch**, west Adriaen Van Moeren zuyde de heyde naest den bogaert ende noirt het vroensels heyken, K.A.77, fol.14v. *Een stuk braakliggend land tussen het Russel en de Aa, waar voor een aantal jaren een bos werd gerooid.*

204. BOSBEEMD I: (F.12): 1651, beemt genaempt den vonderbeempt aen oosten zyde geregenoot oosten aen erffenisse der erffgenamen mijnheer Rogier Lemmens westen den **bosbeempt** dico den weerdeel zuyden den viercantsen beempt noorden den stroom metten wegh, S.R.13, fol.178v. *Een beemd langs de Aa.*

205. BOSBEEMDE II: (G.11): 17e eeuw, Cathalyn ende Adriaentien Van Leyenbergh

eenen bemt genaemt den **bosbemt** oisten den voorschreven reyns bemt west berckt voirt seecker gebrocke straetien suyden Michiel Bols rauw heyveldeken ende noirden 't molenheydeken, Z.W.41, fol.112v.

206. BOSKE: 1781, 18 en coop 't **bosken**, S.R.23, fol.43v.

207. BOSKENS: (H.I.6): 1631, aen de **buskens** op 75 roeden, C.B.48, fol.7r.; 1822, De **boskens**, V.H.28, fol.33v.; 1910, **Boskens**, Tax.1910, 3, blz.182; De **Boskens**, B.23.66, Passim; K; ns.D.647-667; K2; 1956, de **Boskens**, V. *Een partij braak- en kultuurland tussen de Leemputten en het vliegveld. Voor een zestal jaren werden hier de laatste bossen gerooid.*

- 208. BOSKENS BOSSEN:** (I.6): Boskens Bosschen, B.S. *Het gedeelte van de Boskens, dat het laatst met dennenbossen beplant was. Dit is het zuidelijk deel naast de Groenendaal.*
- 209. BOSKENS HOEFPAD:** (I.6): Boskenshoefpad, B.172. *Een pad langs de Boskens Hoeve.*
- 210. BOSKENS HOEVE:** (H.6): 1910, Bosschenhoef, Tax.1910, 3, blz.183; 1910, Boschhoef, Tax. 1910, 3, blz.187; Boskens hoef, B.28. 7; Bosschens hoef, K.B., M.K. *Een verdwenen hoeve op de Boskens. Het is zo vermits daar de hoeve heeft gestaan.*
- 211. BOSKENS VOORHOOFD:** (I.7): Boskens Voorhoofd, B.S. *Een driehoekig stuk met dennenbossen, op het zuidelijk deel van de Boskens. Het is precies dat deel dat nu nog onder gemeentetoezicht staat.*
- 212. BOSSENHEIDE:** (H.I.3): Bosschen Heide, K.B.; Boschen Heide, M.K. *De uithoek van het vliegveld tussen de Baan Weelde-Merksplas en de grens met Turnhout ten zuiden van de baan wordt aldus genoemd.*
- 213. BOSVEN I:** (I.3): 1749, Weldsche Bosvennen, K.2372.; 1956, het Bosven, V. *Een ven op de Bossenheide aan Weelde-Statie.*
- 214. BOSVEN II:** (F.16): 1956, het Bosven, V. *Een stuk laag weideland in de Overheide. Ws. heeft hier vroeger bestendig water in gestaan. Nu nog is het zeer drassig bij regenweder.*
- 215. BOSVEN III:** (H.3): Bosch Ven, K.B., K2.; 1956, het Bosven, V. *Een ven aan Weelde-Statie.*
- 216. BOSVENHEIDE:** (G.H.3): Bosven heyde, B.24.11.; Bosch Ven Heide, M.K. *Heideland rond het Bosven III.*
- 217. BOTERBEEMD:** (I.7): 1787, opden plas acker oost d'ayervennen zuyt den boterbempt noort en west syn selfs, K.A.77, fol.20v. *Een beemd op de stenenbrugse Loop bij de Leemputten.*
- 218. BOUTERS BOCHT:** 1682, een erve den Bauters bocht genaempt regenoot oost ende noort ende erfgename Jan Marinus, west de straet, zuyt Michiel Verheyden, K.A.29, fol.16r.; 1688, parcheel erven genaempt den bouters bocht regnoitende oist ende noort d'erve van d'erffgenamen Jan Marinus, west s' heeren Straete ende suyt Michiel Verhijden, S.R.15, fol.174r.; 1778, den Bouters Bocht, K.A.32, fol.21r. *Een bocht waarvan ons de ligging niet bekend is.*
- 219. BOUTS BOCHT:** (F.7): 1653, perceel erven soo landt als groes genaempt den bouts bocht gelegen alhier aen het Geeneijnde tot Weelde oisten aen erve Jan Huybrechts, westen de straet zuyden syne mede, S.R.13, fol.229v. Passim; 1691, het deel van hunne voorouders saliger in den Boutsboght, S.R.15, fol.228r. *Een akker op het Geeneinde, ws. langs de Koningstraat.*
- 219BIS. BOVENHEIDE:** Boven heyde, B.26.1. *Een andere naam voor Overheide. Zie aldaar nr.1300.*
- 220. BOVENSNELEN:** 1404, Bovensnelen, VR.9, nr.78 fol.1r.
- 221. BRAAK:** (E.11): 1659, in den winckel de braeck het ander de rijth, S.R.13, fol.314r. Passim; 1697, Item alsoch een parcheel lant als weyde genaemt de Braeck commende oist de schrans west de vroente suyt Jan Miertmans, S.R.16 fol.37r. Passim; 17e eeuw, een parcheel lant genaemt de braeck met de rye daeraen gelegen oisten de schrans ende Tanneken Vaeren rijt westen de vroent ende den wegh naer de schoitse acker suyden Jan Miertmans ende Jacob Jan Aerts cum suis ende noerden de straet Z.W.41 fol.84v.; 1783, gestaen ende geleghen ontrent de bracken alhier, S.R.23, fol.78r.; 1787, gestaen ende geleghen ontrent de bracken alhier met de houtwasschen ende vruchten daer op staende regnotende oost Cornelis Jan Bax, zuyt ende west de baene ende vroente ende noort Jan Michiel Anthonissen, A.65, fol.317r.; 1801, Cornelis Jan Bax aende bracke vijfveertig roede oost syns selfs west Hendrick de Bont suyt den wegh

noord de **bracke**, V.H.28. fol. 19v.; 1956, de **Braak**, V. *Een stuk land tussen de Winkels en het Schoot*.

221bis. BRAKEL: 1645, een heijvelt aen **braeckel** gelegen, S.R.13, fol.46r. *Wij menen dat dit toponiem op Weelde ligt, maar de mogelijkheid bestaat dat het een Poppels toponiem is.*

222. BRAKKENHUISJES: (G.7): 1956, **Brakkenhuisjes**, V. *Een paar oude werkmanswoningen op de Leemputten*.

223. BRAKKENKUIL: (G.7): 1910, **Brakkekuil**, Tax.1910, 3, blz.188; 1956, **Brakkenkuil**, V. *Een kuil achter de Brakkenhuisjes*.

224. BRAKKESTRAAT: (G.7): **Brakkestraat**, B.90. *Een straatje op de Leemputten*.

225. BRANDEWIJNSVELD: (C.13): 1631, genaemt het **brandewyns velt** aent cruyphol oost Jan Coppens met de wederhelligt, west de kinderen Abraham Bacx zuijt de vroente ende noirt Hubert Pigghen, C.B.48, fol.20v.; Passim; 1723, Cornelis Bacx over Jan Manius op 165 1/2 Roeden 2 voeten wesende de helligt van een parcheel van 211 4 voeten genaemt het **brandewyns velt** aent cruyphol oost Jan Coppens met de wederhelligt, west de kinderen Abraham Bacx zuijt de vroente ende noirt Hubert Pigghen, C.B.48, fol.20v.; 1724, Item een parcheel erffven genaempt het **brandewyn velt** geleghen ontrent het Kruuphol, S.R.18, fol.63r.; 1735, Item een parcheel erve genaempt het **brandewyn velt** geleghen als voor oist Anthonij Cooppens weest Cornelis Backx zuyden de vrunt ende noirden den Schouwloop, S.R.22, fol.16v. *Een stuk land ten noorden van het Voorheideken*.

226. BRANDKUIL I: (E.10): 1956, de **Brandkuil**, V. *Een in 1956 uitgediepte kuil ten behoeve van de brandweer. Men noemt hem nu Brandkuil. Hij ligt in de Hegge*.

227. BRANDKUIL II: (C.12): 1956, de **brandkuil**, V. *Een gelijkaardige kuil tegen de Heesdijk in de Hegge*.

228. BRANDKUIL III: (D.12): 1956, **Brandkuil**, V. *Idem in de Hegge*.

229. BRANTSBOCHT: (F.10): 1633, eenen driesch groot omtrent hondert en twintich roeden genaemt **brandts boecht** gelegen tot Weildt voorszeyde by ofte omtrent de Capelle, R.B.40, fol.26r.; 1634, den **brants bocht** geregnoet d'aenstede oisten aen erffenisse Dierck Deens westen seecker straetken paerende aen erffenisse der kinderen wylen voorszeyde Lemmens zuyden noirden de heerbaen ende mede regnoeterende aen Capelhoff, S.R.12, fol.84r.; 1643, den **brants bocht** genaempt de molenste, L.W.42, fol.73bisv.; 17e eeuw, den **brants boght** oist ende noorden Jan Marinus erffgenamen suyden ende westen mijnheer Michiel Van der Heyden, Z.W.41, fol.29v. Passim; 1770, Deselve eenen acker gelegen by de **brantsbocht** genaemt de molenbocht oostwaert Jochem Goossens west d'heer schouteth Lemmens erfgenamen westen weduwe Deens ende noorden den heren pat, A.65, fol.48v. *Deze bocht ligt tegen het Moleneinde. Hij werd ook Molenbocht genoemd*.

230. BREENKANT: 1643, den **breencant** groes, L.W.42, fol.61r. *Een weide in de Meir*.

230bis. BREIENBRAAK: 1679, de **breyenbraeck**, K.A.155, fol.2v. *Ws. is hier "boyenbraeck" bedoeld. Vgl. Boeibraak, nr.178*.

231. BREIN: (H.8.9): 1625, aen den **Breyn**, V.61, fol.21r.; 1631, op den **brijn**, C.B.48 fol.1r.; 1631, D'heer Christiaen van Heyst op eenen vyver aen den **bryn** ende d'heer Schouwen, C.B.48 fol.19v.; 1634, op den **Breyn**, V.61, fol.15,4r.; 1638, ut de drieskens geleghen aenden **Breyn**, K.A.27, fol.12r.; 1643, Item eenen acker op de baen aen den **brijn**, L.W.42, fol.11r.; 1648, heijvelt op den **Breijn** genaempt papenveldeken alles totte putten ende staecken already gestelt, S.R.13, fol.111v.; 1650, uijt sijn stede op den **brijn**, K.A.142,

fol.45v.; 1681, aen den **Breijn** tot Weelde, S.R.15, fol.97r.; 1696, ende landen gelegen alhier aen den **breyn**, S.R.16, fol.12v. Passim; 1698, den **Breyn**, S.R.16, fol.55r.; 1723, geleghen alhier op den **bruyn**, S.R.18, fol.32r.; 1778, **Brijn**, K.A.32, fol.21r.; 1787, gestaen ende geleghen op ende ontrent den **brijn**, V.61, fol.134r.; 1822, Den **Bryn**, V.H.28, fol.32v.; **Breyn**, B.22.23, Passim; Den **Breijn**, W.1.C. Passim; den **Breyn**, K, ns.C:80-144; 1956, **Brein**, V. *Een deel van de Leemputten wordt aldus genoemd. Het is een klein gehucht op zichzelf.*

232. BREINSE AKKERS: (H.9): **Breynsche Akker**, B.22.35; **Breynsche Akkers**, K, ns.D.500-538. *Een partij akkers op de Brein.*

233. BREINSE DRIES: (H.9): 1652, Item is denselven alnoch tot synder cavelle ende erffelyckeyt bevallen seecker eenen dries op de baen ontrent den coelpot gelegen genaempt den baenssen ofte **breynssen dries**, S.R.13, fol.213r. *Een weideland op de Brein. Men noemde hem ook Baanse Dries.*

234. BREKELSHAAG: 18e eeuw, nr.17 op de **brekels haege** en den voetakker groot ontrent 2 1/2 loopens Z.W.: de straet, K.A.143, fol.4r. *Vgl. Breukels Goor, nr.237.*

235. BREMBERGEN: 1614, opte **brembergen**, K.A.141, I, fol.7v.; 1453, uijt de **brembergen**, K.A.67, IV, fol.3v. *Wij kennen in Weelde geen enkele plaats met die naam. In Poppel daarentegen komt hij nu nog voor. Ws. is het dan weer een toponiem in Poppel vanuit de tijd dat Poppel en Weelde verenigd waren.*

236. BREMHORST: 1643, Item eenen **bremhorst**, L.W.42, fol.6v.

236bis. BREUGELDERS GOORKE: (D.5): 1755, het rouwven blockx moer **breugelders goorken** ende t' cleyn goor, V.64, fol.75v. *Ws. idem als Breukels Goor hieronder.*

237. BREUKELS GOOR: (D.5): 1465 (1664), streckende tusschen **Wrekels goer** ende den dijck ter eenze zijden, Lijndrecht tot buyten den

westenkant, B.B.10, fol.39r.; 1465 (1664), streckende tusschen **Wrekels goer** ende den Dijke ter eenze zijde lijndrecht tot buyten den westerssen cant vanden gellen te Turnhoutwaerts aen eene zyde, B.V.10, fol.51r.; **Breukels Goor**, K2; **Breugels Goor**, K.B.; **Breugels Goor**, M.K.; 1956, **Breukels Goor**, V. *Een moerassige laagte op de rijksgrens langs Baarle Hertog.*

238. BREUKELSGOORHEIDE: (D.5): **Breukels goor heyde**, B.14/23., Passim. *De heide rond het Breukels Goor.*

239. BROEK: (H.10): 1612, int **Broeck** tegens over den molen van Weelde, Proc.73, II, fol.2r.; 1633, int **Broeck**, S.R.12, fol.36r.; 1638, geleghen int **broeck** aent moleneynde, K.A.27, fol.14r.; 1655, Item het vorst driesken gelegen aen het quaet veldeken bij het vorst lant is daertoe het halff quaet veldeken neffens Adriaen int **Broeck** beempt bij het vorst lant, S.R.13, fol.268v. Passim; 1673, acker by Jan Gestels aenstede gelegen geheeten Wil Noijens oisten d'Erffgenamen Adriaen int **Broeck**, S.R.14, fol.224v.; 1682, een parcell erve genaemt het out hoff gelegen alhier aen het Geeneynde tot Weelde geregnoot oisten ende westen Clasina van den Kijboom huysvrouw van mijnheer Michiel Verheyden zuyden het selve en Jan Schoenmakers erffgenamen erve ende noirden d'erffgenamen Adriaen Dirck int **Broeck** met, S.R.15, fol.108r. Passim; 1696, ten behoefte van Jan Janssen van Beeck seker nieuw erve, gelegen int **broeck**, oisten ende suyden syns selfs westen de molestraet ende noorden de Vroente ofte molenheyken, S.R.16, fol.4r.; Passim; 17e eeuw, het d'eyssel bemdeken oist de heeren van ruewode ende Jan Dirck int **Broeck** west de voort ende suyden d'eelse acker ende noorden Dirck de Bie, Z.W.41, fol.114r.; 1717, soo voorts achter het **broeck** den loop, B.W.27, fol.1r.; 1787, int **broeck** op d'aesdonck west ende noirt het molenheyken, K.A.77, fol.22v.; **Broek**, B.21 54, Passim. *Een partij laag weide- en akkerland langs de Aa tegen Ravels-Eel.*

240. BROEKSAKKERWEG: (H.10): **Broeksakkerweg**, B.84. *Een kleine veldweg in*

het Broek op de grens van Weelde en Ravels-Eel.

241. BROEKSKERKPAD: (H.10): **Broekskerkpad**, B.160. *Verbindt de Broeksakkerweg met de Arendonkweg op een meer noordelijk gelegen punt.*

242. BROEKSTRAAT: (H.10): 1649, **broeckstraet**, V.61, fol.III, 2v. *Ws. een vroegere naam voor de Broecksakkerweg, nr.240.*

243. BROEKSTRAATBEEMD: (H.10): 1649, Item den **broeckstraet beempt**, V.61, fol.III, 2v. *Een beemd in het Broek op de Aa gelegen.*

243bis. BROK: (H.10): 1618, Aen het **brock**, K.A.62, fol.6v. *Ws. een bijvorm van Broek, nr.239.*

244. BROUWERS: (F.6): 1631, vast aent **brouwers**, C.B.48, fol.3v.; 1643, De groes genaemt het **brouwers**, L.W.42, fol.23v.; 1698, Item een parcheel soo lant als weyde genaemt het **Brouwers**, oist Jan Van Leyenborgh, suyden Michiel Schoot, west het brauwers goor ende noorden Jacob Goedens, S.R.16, fol.50r.; 17e eeuw, het **brauwers** oist Jan Van Leyenbergh suyden Michiel Schoot westen 't brouwers goor ende noorden Jacob Goedens, Z.W.41, fol.16v.; 1736, Item de helft van de weyde het **Brouwers**, oist Geeraert Goedens, weest Adam Adams, zuyden Jans Gysbrechts ende noirden de vrunte, S.R.20, fol.143r. *Een tamelijk uitgestrekt gebied, bestaande uit bossen, goren, heide, weideland en een paar akkers wordt genoemd met brouwersformaties. Een deel ervan, namelijk het oostelijke heet kortweg "Brouwers". Daar bevindt zich het gedeelte kultuurland.*

245. BROUWERSAKKER: (G.10): 1956, **Brouwers Akker**, V. *Een akker op het Molenheideke.*

246. BROUWERS AKKERS: (F.10): 1956, **Brouwers Akkers**, V. *Een paar akkers in de Brusselse Straat.*

247. BROUWERSDRIES: (F.6): 1680, Opt tygoers hoeve nu genaemt **brauwers dries**, K.A.74, fol.16r.; 1787, op tyers hoeve nu genaemt **brouwers driesch** groot ontrent 400 Roeden oost Adriaen Bacx ende Corneel zuyt, west Corneel Aerts ceuneyndt zuyt J.B.Bacx noort Jacobus Adriaensen, K.A.77, fol.17r. *Een stuk naast het Hoogeinde. Vroeger heette het Tijgers hoeve. Vgl. nr.1606.*

248. BROUWERSGOED: (F.5,6): 1632, De selve ut **brouwers goet**, Rek.75, fol.2v., Passim. *Hier wordt ws. het hele gebied van Brouwers, klein Brouwers Goor en Groot Brouwers Goor bedoeld.*

249. BROUWERS GOOR: (E.5): 1697, seeckere stuck vroente ende nieuwe erve gelegen aent **Brauwers goor** aan de rijt van Jacob Goedens volgens, S.R.16, fol.29v. Passim; 17e eeuw, oft **brauwers goor**, Z.W.41, fol.16v.; 17e eeuw, het brauwers oist Jan Van Leyenbergh suyden Michiel Schoot westen 't **brauwers goor** ende noorden Jacob Goedens, Z.W.41, fol.16v.; 17e eeuw, noort het **Brauwers goor**, M.B.43, fol.2v.; 1755, **Brouwers goor** met het hool, V.64, fol.75r.; 1784, Kinderen Jacob Adriaensen nevens **brouwers goor**, vier en tachtig Roeden rondomme vreunte, V.H.28, fol.12r.; 1956, het **Brouwers Goor**, V. *Terwijl men met deze naam vroeger specifiek duidde op de drassige laagte in het Brouwers Goed, past men nu de naam meestal toe op het geheel en wordt deze laatste dus synoniem van Brouwers Goed. Het eigenlijke goor valt uiteen in twee delen, die Groot Brauwers Goor en klein Brauwers Goor genoemd worden.*

250. BROUWERSGOORSTRAAT: (F.6): **Brouwersgoorstraet**, B.56. *Een straatje op het Brouwers Goor.*

251. BROUWERSSTRAATJE:(F.6): **Brouwerstraetje**, B.135.

252. BROUWHUIS: 1673, **d'brouwhuijs** metten helft vanden schuer achter neffens Jan Peeters Van Dungen, S.R.14, fol.223r. *Ws. een vroeger bestaande brouwerij.*

253. BRUGBEEMDEKE: (G.8): 1611, met het brugbeemdeken, A.A.511, fol.39v. *Een weide op het Rot.*

254. BRUINSWEG: (H.8): Bruynsweg, B.165. *Een kleine weg op het Groen.*

255. BRUSSELESTRAAT: (E.10): 1956, Brusselse straat, V. *Deze straat wordt officieel Lage- en Hoogemierdeweg genoemd.*

256. BRUUPKE: (D.13): 1452, noch hebben een beemdeken geheeten dat bruepken liggen oestwaert aen die vrointe, zuyden aen coens beemdt westen aen Henrick Everdeys erve ende noirden aen Vroeselbeemdt, A.K.180, fol.1r. *Een beemdeke aan de Aa ten oosten van de Kauwert.*

257. BRUURSBOS: (C.13): 1645, beemdt gelegen aent bruers bosch genaemdt Sceijn Baelmans beemdeken geregnoot oosten aen erfenisse der erfgenamen Goovart Antonis Hestels westen Peeter Adriaen Jacops erfenamen zijden aent Bosch erfenisse, S.R.13, fol.49r.; 1657, den heghschen dyck ontrent de Aa oft bruers bos, S.R.13, fol.294r. *Een beemdt tussen het Voorheideke en de Aa.*

258. BUIKSEN DRIES: 1736, ende een parcheel weylant genaemdt buycksen dries, oist de haverbocht weest ende noirden Anthony Hoppenbrouwers ende zuyden het straetken, S.R.22, fol.23v. *Ws. een stuk laag weideland tegen den Stapkens Akker op het Kerkeinde.*

259. BUITENBOCHT: (E.10): 1618, te lancx neffens den Buijtenbocht en west de herbaen naer Poppel en voort aen de ghemente K.A.62, fol.2r.; 1631, aen den buijtenbocht oost Jan B.Luyten nieuwerf, zuyt haer zelfs west Jan D.Schats ende noirt de baen C.B.48, fol.11r.; 1631, aenden buyten bocht, C.B.48, fol.14v.; 1643, den buijten bocht, L.W.42, fol.101r.; 1667, den buytenbocht gelegen ontrent de heybraeck tenover de wester ende zijden d'ackerstraet, S.R.14, fol.90r.; 1682, het nieu erve ende den buyten bocht ten weten, S.R.15, fol.106r.; 1697, Item eenen parcheel erve genaemdt den buytenboght oist Jenneken de Bie

suyt het straetken, west de vrunte groot dryhondert een en tachtentich roeden, S.R.16, fol.38r.; 17e eeuw, den buytenboght, Z.W.41, fol.72v.; 1737, eenen grooten haghelagh ontrent den middagh beginnende in den gehuchte de meere ende alsoo langhs den gehuchte de groesse als den gehuchte den schuetsboom over de buytenbocht naer den gehuchte de hoenstraet ende neffens den gehuchte den winckel alsoo den gehuchte de heeghe, S.R.20, fol.205r.; 1788, den buyten bocht, L.W.42, fol.127r. *Een akker in de draai van de Grote Baan gelegen ten noorden van de Hegge. Vgl. Buitenheibraak hieronder.*

260. BUITENHEIBRAAK: (E.10): 1643, den Buijten heijbraeck, L.W.42, fol.70v. *Ws. is hier verband te leggen tussen dit toponiem en de Buitenbocht. De buitenbocht ligt op de buitenzijde van het gehucht de Heibraak.*

261. BUITENSCHIJVEN: 1791, De buijten schijven, K.A.58, fol.1r. *Deze term komt ook niet voor buiten de kerkrekeningen, evenmin als de naam Binnenschijven. Vgl. dus met deze laatste, nr.146.*

262. BUITEN SCHOOTSE AKKER: (E.12): 1618, perseel geleghen lancx de buijten schoots acker aende noorde seijde ende oost comende naer het ousel genomt ende suijde en westen de heijde, K.A.62, fol.5v. *Een akker tussen de Schootse akker en het Stok.*

263. BULINK: (E.10): 1368, opte bueline Constiaens strate, R.T.1368, fol.53v.; 1410, Sanne Weyns opte beuline voir aent strate, C.B.T.1, fol.70v.; 1417, Weyn die selve, opden beuline voir aent strate 11 1/2 d., R.T.1417, fol.77v.; 1442, opten beuline voer aent strate, R.T.1442, fol.140v.; 1466, opte bueline, R.T.1466, fol.155v.; 1514, oest aenden beulinc, R.T.1514, fol.26r.; 1643, metten buelinck, L.W.42, fol.71v.; 1658, den buelnick by Jan gecocht gelegen alhier aen de strate tot Weelde geregenoot oisten Janssen erve Aert Peeters westen syns selffs zuyden Adriaen Jacops ende noirden de straet, S.R.13, fol.305v.; 1659, den buelnick, S.R.13, fol.317v.; 1680, Op huys hoff aende straet oisten syns selffs den buelinck

westen de heijrbaen, K.A.74, fol.2r. *Een boerderij met aangelag in Weelde-Straat.*

264. BUSSELTJE: (F.12): 1643, Item 't busselken, L.W.42, fol.24r.; 1657, een ackerken genaempt het busseltken geregnoot oisten de weduwe ende kijderen Adriaen Michielssen Schoot, westen het hoff, zuyden Jenneken weduwe Adriaen Michielssen Schoot voorszeyde ende noirden het liesken, S.R.13, fol.300r.; 17e eeuw, het busseltien oisten ende suyden Jesper Hendrik Schoot cum suis westen Jan den Decker kinderen ende noirden Peeter Peeter Schoot ende Jesper voorschreven cum suis, Z.W.41, fol.109r.; 1956, Busseltje, V. *Een akkerke, nu weide, gelegen op het Schoot.*

265. BUUL: 1680, opten buel, K.A.74, fol.2r. *Een verder onbekend toponiem.*

266. BUURAKKER: (F.10): 1643, den bueracker, L.W.42, fol.32v. *Misschien houdt deze naam verband met de volgende en liggen de twee plaatsen bij elkaar.*

267. BUURKUIL: (F.10): 1618, aen de aenstede suyd oosten den buerkuijl, K.A.62, fol.1r.; 1673, aen den heijcant ende drij aen tniu erva achter den buercuyvl, S.R.14, fol.223v. *Een kuil op de Zuid-Heikant.*

268. BUUTAKKER: (F.8): 17e eeuw, Jacomina Rysbos ende Nicolaes Winteroy kinderen van een parcheel lant genaemt den buetacker oist Bertholemeus Goossens ende de kinderen Jan Vaerten suyden de Kerckstraet west ende noorden den meirsens kerckwech, Z.W.41, fol.43v. *Een akker op het Kerkeneinde.*

269. CENTRUM: (F.8): 1956, Centrum, V. *De kom van het dorp.*

270. DAALSTRAAT: (E.10): 1697, Item een huys en hoff genaemt de schavoir hoff gecommen van Adriaen Luytens commende oist Jacobus Bols west de heirbaen suyt de daelstraet ende noort Michiel Bols en groot tweehondert vuyffnveertich roeden, S.R.16, fol.37v. *De straat die van de Grote Baan naar het Schoot loopt, nu Brusselse Straat of Lage-*

en Hooge Mierdeweg genoemd. Vgl. nr.255 en nr.1008.

271. DABELMEER: (D.13): 1368, op Dabbelmere, R.T.1368, fol.55r.; 1410, Jan Vogsken op dabbelmere, C.B.T.1, fol.72r.; 1410, op dappelmere, R.T.1410, fol.62r.; 1417, Jan Vogsken, opte dabbelmere, R.T.1417, fol.79r.; 1442, opte dabbel meer, R.T.1442, fol.147r.; 1514, opte Dobbel mere oest 't goeshuys erva van Postele west aende vroente, R.T.1514, fol.47r. *Een laagte gelegen naast Postels erva in de Hegge, dicht bij de Aa.*

272. DANIELS HOUT: 1667, parceel erva genaemt Daniels hout geregenoot oosten Dirck Cornelis, westen Dilis Van Beek, Jan Backx weduwe ende Kynderen zuyden Dilis Van Beeck, Jan Bacx ende, S.R.14, fol.95r. *Dit is ws. een foutieve schrijfwijze voor Davids Hout, nr.277. Ws. wijst het op land met kreupelhout begroeid.*

273. DAPPELAARTS GOED: (E.9): 1686, westen het Dappelaerts goet zuyden de kerckwech ende noirden de groesche straet, S.R.15, fol.146v. *Akkerland achter de Straatakkers gelegen op de Groes.*

274. DASKE: (E.10): 1708, het poets gelegen alhier tot Weelde aen de straet vast aent dasken, geregnoot oisten Marta Buyx noort de weduwe Van De Waeter, zuyt ende west de straete mette Chynschen van, S.R.17, fol.19r. *De akker in de hoek van de Doelstraat en de Grote Baan bij het Poets.*

275. DASKE: (G.9): 1956, de Daske, V. *Een weide en hof op het Moleneinde tegen de Grote Baan.*

276. DASTEL: 1697, Item eenen bemde gelegen dastel groot, S.R.16 fol.36r.

277. DAVIDT HOUT: 1452, geheeten Davies hout, A.K.180 fol.1r.; 1643, Item eenen beempt davids hout, L.W.42, fol.107v.; 17e eeuw, Den selven eenen bemt genaemt daviets hout oisten Aert Dircken westen Wouter Bacx kinderen ende suyden Willem Deens kinderen ende

noerden syn selffs ende Wouter Bacx, Z.W.41, fol.103v. *Zie Daniels Hout, nr.272.*

278. DEELSCHELF: (C.12): 1410, opt lant bi deelschelt, R.T.1410 fol.60r.; 1410, op lant bi deelschelt, C.B.T.1 fol.69v.; 1417, Jan van Arendonc op huijs hof, opten hese acker, op lant bi deelschelf, R.T.1417, fol.76v. *Vermoedelijk op de Hees gelegen achter de Hegge.*

279. DEENAKKERS: (G.8): 1410, Godevairt Koenen opt buchtken bi opt deyn eckerken, C.B.T.1, fol.69r.; 1643, Item eenen dries genaempt den dijnacker bij Adriaen Claes Dries stede, L.W.42, fol.43r.; 1662, gereghete paert inden dijnacker, S.R.14, fol.23r.; 1684, geheeten den Dijacker geregnit oosten Mr. Michiel Verheyden suyden Jan Sledden huysvrouwe ende kinderen ende noorden de Erffgenamen Mr. Jan Rijsbos ende Nicolaes van Winteroy, S.R.15, fol.125v.; 1691, seecker parcheel weyde genaemt het coyenbughtien oistwaert de kinderen ende Erffgenaemen Willem Deens ende suyden de weyacker, westen den deynacker ende noorden d'erffgenamen Mr. Jan Rysbos, S.R.15, fol.230r.; 17e eeuw, De selve eenen acker genaemt den deynacker deyndries oisten Duaerd Cornelis Aerts westen Mr. Michiel Van der Hyden dynacker suyden de kinderen Jan Sledden ende noirden haers sels, Z.W.41, fol.25r.; 1752, Item sekeren acker genaemt den deyn acker geregnit oost ende noort Martinus Claessens, weest Jacobus De Bont ende suyt syns selfs, K.A.164, fol.4r.; 1782, Item den deijnacker soo lant als driesch groot tweehonderd roeden regenotende oost de weduwe Jacobus Van den Heuvel zuyt de ergenamen Jacobus de Bont, west voorszeyde Vloemans ende noort den hoogen bogaert driesch, A.65, fol.199v.; 1910, D'eenakkers, Tax.1910, 3, blz.183; D'een akkers, B.18. 73, Passim; D'een Akkers, K. ns. 335-372; 1956, de Deenakkers, V. *Akkers, gelegen naast de weideakkers op het Rot.*

280. DEENSAKKER: 1676, den deens acker gelegen neffens Willem Deens acker gecomen van Aert Mertens, geregenoot oisten des voorszeyde Willem Deens, westen insgelijx

desselffe ende Antssen Geerts zuyden d'Erffgenamen Jenneken Gijs Symon ende noirden Cornelis van den Broeck, S.R.14, fol.274v.

281. DEENS DRIES: (F.8): 1632, den Deens dries, S.R.12, fol.28r.; 1724, een parcheel erve genaempt deens driesch oist Jouffrouw de Roye weest Thieleman Jan Aerts, zuyden Jan Marinis ende noirden de kerckwegh ende het koelhooffken, S.R.18, fol.100r. *Een acker met een weide op het Kerkeinde naast het Leeuwit.*

282. DEIENBRAAK: (E.6): 1662, de deyenbraeck gelegen alhier binnen dezer Vryheyt geregenoot int tgeheel oisten suyden ende noorden de Vrint ende westen Mr. Jan Lemmens erffgenaemen, S.R.14, fol.13v. *Zie de bemerking onder Eienbraak, nr.568. Hier treffen wij dan het dubbel gebruik van het lidwoord aan, waarbij zich door het veelvuldig gebruik het lidwoord hechte aan een woord dat begon met een klinker, met het gevolg dat men behoefte kreeg aan een nieuw lidwoord. Zoals bij nr.368 kunnen wij ook hier weer een foutieve schrijfwijze veronderstellen voor Ooibraak, nr.1254.*

283. DEINDRIES: (G.8): 1678, dries genaemt den Deynsen Dries groot 211 roeden, S.R.15, fol.30v.; 17e eeuw, De selve eenen acker genaemt den deyndries oisten Duaert Cornelis Aerts westen Mr. Michiel vander Hyden dynacker suyden de kinderen Jan Sledden ende noirden haers sels, Z.W.41, fol.25r. *Een dries tegen de Deenakkers op het Rot. Deze dries ligt op het Straatsloopke.*

284. DEKKER'S KUIL: (D.12): 1956, den Dekker zijn kuil, V. *Een gemeentekuil in de Hegge.*

285. DELSTLAND: 1643, Item het delstland, L.W.42, fol.29r. *Een acker op het Geeneinde, zoals blijkt uit de lijst waarin de naam voorkomt.*

286. DENNEKENS BRAAK: (G.10): 1438, een stuck lants geheleghen by die molen te Weelde gheheeten Denekens brake, K.A.135,

fol.1r.; 1438, **Denekens brake**, A.K.135, fol.1r.; 1452, Item een stuck erfs geheiten **Dennekens brake** oft molenbrake suyt aen sheren strate ende aen erve Joes van Arendonck westen A.K.178, fol.1r. *Een stuk braakliggend land op het Moleneinde bij de molen. Het is een deel van de Molenbraak, nr.1177.*

287. DESTENAKKER: 1787, opt lant den **desten acker** oost de weduwe Hendrick Maes, west Jacobus Dickens zuyt hun selfs noirt d'ackerstrat, K.A.77, fol.14v. *Een niet nader te situeren akker.*

288. DEUNEN: (C.D.13): 1643, de **dueningh**, L.W.42, fol.104r.; 1646, Item den **Dueninck** groot ontrent 190 roeden, S.R.13, fol.71r.; 1697, eenen bemt genaemt **deuninghe** gelegen in de naestbeschreven regenoiiten, S.R.16, fol.21v.; 17e eeuw, eenen bemt genaemt de **deuninghe** eenen bemt oisten Jacob Peeters nomine uxoris cum suis westen Jan de Bont kinderen suyden Cornelis de Bont ende noerden de vroent, Z.W.41, fol.102r.; 1708, seeckeren bemt genaemt de **deuninghe**, oist Jacob Peeters ende Adriaen Philippen nominibus uxorum west Cornelis Bacx kinderen, suyden ende noorden de vroente, S.R.17, fol.7v.; 1750, eenen bemt genaemt de **Deuningh** rontom in zyn graghten gelegen in de hegge alhier geregnit aldaar oist ende suyt d'Erffgenamen Jacob Peeters weest Jan Schoot, ende noirt de vroente, wesende, S.R.22, fol.140r.; 1956, de **Deunen**, V. *Een beemd gelegen op de Hegge tegen de Keurvorste Beemden. Hij omvat laag weideland en ligt op de twee kanten van het Straatsloopke bijna tegen de Aa. Nu nog is hij een typisch voorbeeld van afgebakend weideland. Rond de beemd ligt nog een oude gracht begroeid met struikgewas.*

289. DEURENAKKER: 1697, eenen acker genaemt **deuren acker** oistens de kinderen Jan Goossens westen Jan Sebastiaenen voorseyde suyden Cornelis Swolffsen noirden 't waterloopken met den gerechten heeren chijs, S.R.16, fol.19r.

290. DEURENBEEMD: 1692, Item den **deurenbemt** oistwaert de voorszeyde weduwe Jacob Wouters ende suyden ende westen

Hendrick van Meirstel ende Peeter Chielen erffgenamen ende noorden de hyde, S.R.15, fol.244r.

291. DEURING: (C.D.13): 1623, Item ende de **Dourinck** neffens Geukens beempden oostwaert ouck los ende vry, S.R.11, fol.36r.; 1623, Item noch met de **Dourninck** oostwaert, S.R.11, fol.36r.; 1629, haren beempt genaemt de **Deurinck**, S.R.11, fol.56r.; 1643, een heyvelt in den **Dueringh**, L.W.42, fol.84v. *Een beemd naast Geukens beemden, ws. een variant voor Deunen, nr.288.*

292. DIELENWEG: (F.6): **Dielenweg**, B.133. *Een zijstraatje van de Geeneindstraat op het Geeneinde.*

293. DIELESBEEMDEKE: (D.11): 1662, den halven Beethoff ende de Lange vooren gelegen alhier in de hegge tot Weelde geregenoot oisten **Dielesbeemden** erve des coopers, S.R.14, fol.4v. *Een beemdeke in de Hegge tegen de Heesdijkse Loop. Het is een strook zwaar weideland.*

294. DIEL LUIKS STEDE: 1646, **Diel Luvcx stede** geregenoot oosten aen erffnisse Wouter Antonis, westen de vroente zijden Antoni Daneels ende noorden aen erffnisse der erffgenamen Laureijs Luijcx, S.R.13, fol.55v.

295. DIJK I: (C.11): 1624, de ryt, gelegen aende hegge tot Weelde oosten aen erve Peter Dierck Schellekens erffgenaemen suyden aen erve Peter Lenaerts ende Adriaen Schats, westen aende **Dyck** ende gemeyn strate ende noirden aen erve des coopers, S.R.11, fol.86r.; 1674, een beemden gelegen alhier aenden Heesdyck tot Weelde westen aent **dycxken**, S.R.14, fol.240r. *Hier is ws. de nieuw rietschotstraat bedoeld (nr.1233). Deze ligt ten westen langs de Rijt.*

296. DIJK II: (F.12): 1650, den Dyckbeempt geregenoot oosten aen erve Bols weduwe Aert Peeters westen de vrunte oft **dyck** zuyden de vrunt ende noorden de Aa, S.R.13, fol.159r.; 1673, een stuck erven soo groes als lant genaemt de vooslap ende den dyckbeempt geregenoot oosten ende westen de vrunte

suijden Jacop Wouters noorden den **Dijck** met de brugge, R.B.40, fol.13r. *Dit is de Lage- en Hoogemierdeweg op het Schoot (nr.1008).*

297. DIJK III: (F.8): 1956, de **Dijk**, V. *Aldus noemt men het gedeelte van de Koning Albertstraat dat door het Centrum loopt.*

298. DIJK IV: (D.5): 1465, streckende tusschen Wrekels goer ende den **dijck** ter eenre zijden, Lyndrecht tot buyten den westenkant, B.V.10,

fol.39r.; 1465, streckende tusschen Wreckels goer ende den **Dijcke** ter eenre zijde lijndrecht tot buijten den westerssen cant vander gellen te Turnhouwaerts aen eene roede, B.V.10, fol.51r.; 17e eeuw, aenden **dyck**, 61, fol.17r. *Hier is de Baarledijk bedoeld, die bijna recht van Baarle naar het Geeneinde gaat, vanwaar men weer verder verbinding heeft met Turnhout. Hij loopt langs het Breugels Goor.*

Actua

Hieronder vindt u de activiteitenkalender van de heemkundekring voor 2011. U kunt de data al in uw agenda reserveren.

4 maart	Feestvergadering.
9 maart	Lezing over obiits door Stefan Crick.
26 april	Daguitstap naar Maastricht.
12 juni	Activiteiten naar aanleiding van de Heemkundedag 2011.
11 augustus	Fietstocht.
18 oktober	Wandeling.
23 november	Lezing. (Het thema staat nog niet vast).

Het museum in Poppel zal zoals de andere heemkundige musea, voor iedereen gratis toegankelijk zijn op de volgende twee dagen:

- Erfgoeddag op zondag, 1 mei.
- Open Monumentendag op zondag, 11 september

Verder is het museum te bezoeken elke tweede en vierde zondag van de maand behalve op de vierde zondag van december. De openingsuren zijn van 13.30 u. tot 17 u.

De inkom bedraagt € 2 per persoon maar de leden van onze heemkundekring en kinderen tot 12 jaar hebben steeds gratis toegang.

Wegens geringe belangstelling op paasdag in de voorbije jaren, zal het museum in 2011 met Pasen gesloten blijven.

Tijdschrift 'De Drie Goddelijke Deugden'
Afgiftekantoor: 2380 Ravels 1
Redactieadres:
Ria Verheyen, Welvaartstraat 14, 2300 Turnhout

Verschijnt 3-maandelijks
Verantwoordelijke uitgever:
Laurent Woestenburg,
Beatrijs v. Nazarethln. 2, 2382 Poppel